Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…най 1921 оной …21-һээ гарана. | № 134 (18457) | 1990 оной июниин 12, вторник | Сэн 3 мүн.

РСФСР-эй Арадай депутадуудай нэгэдэхи съезд

…ЭГЭЛ ҺАНАЛТАЙ БОЛОХО ГЭЭШЭ БЭЛЭН БЭШЭ

…Верховно Советдэ …ргэхэ талаар нюу… …үгэлгын дүнгүү… …9-нэй үглөөнэй …үедэ шагнахабди …хабаадагшадай …байгаашье һаань, …комисси тэдэниие …дээгүй байжа, энэ …хүргэхын тула саг …лень гүйба. Тии… юрэ бусаар …: республикын …Түрүүлэгшэ …мэдүүлгэ хэбэ. …Арадай депутадуу… …съездын шиид… …дүүлэн, России …Хандалга Ту… …нида бэшүүлжэ, …нэгэдэхые, нэгэн һаналтай болохые уряалһан байгааб гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Энэ дамжуулга харуулха тухай хэлсэгдэһэн байгаашье һаа, тэрэ бэелүүлэгдээгүй. Үгэ хэлэгшын һанамжын ёһоор, энэнь республикын гүрэнэй засагай дээдын зургааниие тоогоогүй ябадал болоно. Үни удаан үгэ буляалдаһанай һүүлээр СССР-эй Гостелерадиогой түрүүлэгшые заседанида урижа, шагнаха гэжэ депутадууд шиидхэбэ.

М. Ф. Ненашевай съездэ хабаадагшадта тайлбари хэхэдэ, депутадууд энэ асуудалда үшөө дахин бусаба. Гэбэшье эдэ тайлбаринуудынь депутадуудай һанаанда хүрөөгүй. Энэ ушар байдалые шалгаха тусхай комисси байгуулха шиидхэбэри абтаа.

Азербайджанай ССР-һээ гаража ошохо баатай болоһон эрхэтэдтэ туһаламжа үзүүлхэ талаар РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй комиссиин мэдээсэлтэй депутадууд һүүлдэнь танилсаһан байна. Нютагһаа зугадажа гараһан хүнүүдые ажалда оруулха, түбхинүүлхэ талаар урдынхяараал ехэ бэрхэшээлнүүд ушарна гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Жэшээнь, мүнөө үедэ Москвада ба Московско областьдо 14 мянган бүлэ тоологдоно. Оройдоол 583 бүлэ Баку хотоёо бусажа ошоо.

Гэр байраар ба хүдэлмэрээр хангаха арга боломжотой хүдөө нютагуудта 1400 бүлэ ошохо гэжэ шиидхээ. Азербайджанай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэй хамта орсд хэлэтэй эрхэтэдые урдань ажаһуудаг байһан газартань һайн дураарнь бусааха талаар оролдолгонууд хэгдэнэ. Түбхинэхэ, хүдэлхэ газартаа ошоходонь, мүн урдань ажаһуудаг байһан нютагаа бусахадань, иимэ хүнүүдые түлбэригүйгөөр ябуулха тухай асуудалнууд Зам харилсаанай министерствэтэй шиидхэгдэнхэй. Нютагһаа зугадан гарагшадта материальна туһаламжа үзүүлхын тула мүнгэн зөөри нэмэжэ үгтөө. 1990 оной түрүүшын хахад жэлэй дүнгүүдээр ашаглан хэрэглэгдээгүй капитальна һомологонуудые ба материально-техническэ нөөсэнүүд зугадан гарагшадта үгтэхэ, гэр байра барилгада шэнээр хубаарилагдаха, энэ зорилгоор мүнгэн зөөри үгтэхэ юм. РСФСР-эй түбэй хубидахи 15 томо городуудта 1990—1991 онуудта 100 квартиратай нэгэ-нэгэ гэр бариха гэжэ хараалагдана.

Башкирай АССР-тэхи гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхахын тула мүнгэн зөөри һомолхо тухай баһал мэдээсэгдэ. РСФСР-эй Арадай депутадуудай съездын тогтоолой үндэһөөр материальна хохидол хүсэлдүүлхын тула 200 миллион түхэриг һомологдоһон байна.

Удаань тоололгын комиссиин түрүүлэгшэ Ю. С. Сидоренкодэ үгэ үгтэһэн байгаа. РСФСР-эй Верховно Советдэ һунгалта үнгэргэхэ талаар нюусаар дуугаа үгэлгэдэ 921 депутат хабаадаа гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Һунгагдахын тулада хэрэгтэй дуу олохон кандидадууд абажа шадаагүй. Республикын Соведэй 126 хүнэй һууридэ оройдоол 81 депутат һунгагдаа, харин Национальностьнуудай Советдэ табан һуури сүлөө байһаар.

Үни удаан үгэ буляалдаһанай һүүлээр депутадууд дуугаа үгэлгын дүнгүүдые батална, һунгалта дахин үнгэргэхэ гэжэ шиидхэбэ. Понедельнигтэ, июниин 11-дэ съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

КПСС-эй XXVIII съездын делегадта үгэ үгтэнэ

ЭЛИ ТОДО БОЛОХО ЁҺОТОЙ

Владимир Матвеевич Кушнарев, Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой электро-гагнууршан. Тэрэ Баунтын районой Багдарино һууринда 1939 ондо түрэһэн байна. Ярууны районой Гүндэ һууринай найман жэлэй һургуули дүүргээд, Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникумдэ ороһон юм. 1958 ондо хилын харуулай сэрэгтэ алба хэхээ ошоһон байна. Нэрэтэй түрэтэйгөөр албаяа дүүргэжэ, Яруунаяа бусаад, 1962 ондо КПСС-эй гэшүүнээр абтаа. 1963 онһоо хойшо Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводто таһалгаряагүй электро-гагнууршанаар ажаллана.

Шэн габьяата ажалайнгаа түлөө Владимир Матвеевич «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, «В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо. Шэн габьяата ажалай түлөө» медаляар, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагданхай. Буряадай АССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан юм.

Асуудал: —Владимир Матвеевич, партиие шэнэлхэ ямар арга замууд бии гээшэб?

Харюу:—Коммунис партиин хүсэ шадал ехэ юм бэб даа. Теэд энэ ехэ хүсэн гүйсэдөөр хэрэглэгдэнэ гэхын аргагүй. Парти өөрынгөө эхилһэн, үргэн арад зоноор дэмжэгдэһэн хубилган шэнэдхэлгые эрид шуудаар бэелүүлбэл, саашадаа хүтэлбэрилхы үүргэеэ дүүргэжэ шадаха. Энээнэй тула парти доторой ажабайдал демократизацилагдаха, хүдэлмэриин онол аргануд хубилгагдаха ёһотой. Мүнөө энэ талаар зарим тэдэ хүдэлмэри ябуулагдана гээшэ. Ямар нэгэн асуудалые зүбшэн хэлсэхэдээ, коммунистнууд өөрынгөө һанамжа сэхэ руунь хэлэнэ, тиигэжэ зүб шиидхэбэри абтана.

Партийна аппарадһаа эндэ ехэ юумэн дулдыдана. Партийна комитедэй хүдэлмэриин түхэл маягуудые, онол аргануудые эрид шэнэлхээр болонхой гээшэ. Ажалша коллективүүдтэй тон үсөөнөөр уулзадаг боложо, тэдэнэртэй харилсаа холбоогоо алдаа. Мүн тусхай поликлиникэ, больница, дача, магазин барюулжа, хүн зоной дунда нэрэ хүндэеэ бууража. Мүнөө эдэ бүгэдэһөө арсабашье, олониитэ тэдэнэртэ ехэ этигэнэгүй. Тиин юрын хүдэлмэришэн-коммунистнууд шүүмжэлэлдэ ороно. Тэдэнэр эндэ ямаршье зэмэгүй ха юм. КПСС-эй ЦК-гай Платформын проект соо партиие шэнэлхэ хараа замууд хараалагданхай. Энээниие хүтэлбэри болгон бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Асуудал:—Хубилган шэнэдхэлгын үедэ танай партийна эхин организациин хүдэлмэридэ ямар шэнэ юумэн бии болоо гээшэб?

Харюу:—Манай партийна эхин организациин хүдэлмэридэ зарим тэдэ хубилалтанууд болошо эхилээ. Гэбэшье үшөөл олон коммунистнууд эдэбхигүй, хуушанайхяараа бодомжолһон, хүдэлһэн зандаа. Тэдэнэрэй үүсхэл эдэбхиие дээшэлүүлжэхэ хэрэгтэй. Партийна даалгабариһаа эхилээд, олон арга боломжонууд бии гээшэ. Партийна суглаанай үүргэ нүлөө дээшэлүүлхэ шухала. Һүүлэй үедэ энэ талаар бага бэшэ юумэн хэгдэнэ. Мүнөө суглаанууд дээрэ ганса коммунистнуудта бэшэ, мүн бусад хүнүүдтэ хабаатай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, һонирхолтойгоор, арсалдаатайгаар үнгэргэгдэдэг болоо. Буруушье, зүбшье һанамжа, дурадхалнуудаа сэхэ руунь хэлэдэг байһаниинь һайшаалтай.

Хүсэндөө байһан КПСС-эй Устав соо партийна эхин организацинуудай эрхэ, үүргэ тон бага. Тиимэһээ тэдэнэрэй эрхые үргэдхэхэ, үүргэ нүлөөень дээшэлүүлхэ тухай коммунистнууд үнинэй хэлсэдэг байһэн гээшэ. Тэдэнэрэй энэ хүсэл эемэлээл партиин Уставай проект соо бэелэнхэй. Өөрынгөө ажал ябуулгын программа, зорилгонуудые бэеэ даагаад хараалха эрхэтэй болоо. Партиин шэнэ гэшүүниие абаха эрхэ үгтөө. Дээдэ органуудай конференци, съезднүүдэй шиидхэбэри абалгада үүргэ нүлөө үзүүлхэ аргатай. Энэ һайн гээшэ бэб даа. Гэбэшье Уставай проект соо ойлгосогүй, гүйсэд тодорхойлогдоогүй юумэнүүд бии.

Асуудал: — КПСС-эй XXVIII съездһээ ямар юумэ хүлеэнэбтэ?

Харюу:— Партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүд хэр зэргээр бэелүүлэгдэһэниинь арбан хоёрдохи табан жэлэй дүнгүүд шэнжэлэгдэжэ, ороной коммунистнуудай хүлеэһэн олон юумэн тодорхойлогдохо, амин шухала асуудалнуудта сэхэ харюу үгтэхэ гэжэ һананаб. Мүнөө орон, парти дотор нилээн хүндэ байдал тогтонхой байна. Иимэ байдалһаа нэрэтэй түрэтэйгөөр гарахын тула элдэб янзын можо боложо байнгүй, парти эбдэршэгүй бата бэхи, улам хүсэтэй болохо арга замууд бэдэрэгдэхэ байха.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ *ажалай үдэр*

…ОНОЙ ТООСООГООР

…үйлэдбэриин «Туяа-… …Гусиноозёрскдо… …ажалша бэрхэ хү… …олон юм. Буд… …Григорьевна Под… …горнэй тоодо оро… …онһоо хойшо… …Эдэ он жэл… …филиалда хү… …үйлэдбэридэ хэрэг… …шудалжа, …шадабаритай… …орходоо мү… …янзын про… …гаргагдадаг …шуүлэй, эхэнэр… …хубсаһа, ун… …ые өөдог юм.

— Нина Григорьевна Подгорная залуушуулда бүтээсэ ехэтэй ажалай жэшээ харуулан хүдэлдэг. Тэрэ халаан бүриин даабари 150—160 процент дүүргэжэ, цехэй, филиалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ хэдэ дахин эрхимлэжэ гараһан байна. Эрхим шанартайгаар хүдэлжэ, шанарай хубиин тамгатай болоо. Арбан хоёрдохи табан жэлэй даабари үнгэрэгшэ жэлэй май һарада соо сүм дүүргээд, мүнөө 1991 оной апрелиин тоосоогоор ажаллана,— гэжэ мастер Р. Кравцова хэлэнэ.

С. ДАМДИНОВ.

…УУШУУЛ ЭДЭБХИТЭЙ

…элгын заводой комсомол-залуушуулай бүлэгүүд …мүрысэдэг болонхой.

…бсаралгын цехэй комсорг Надежда Царевагай …комсомол-залуушуулай бүлэг һүүлэй дүнгүү…нэндэ түрүүлжэ гараа. Тус бүлэгэй үүсхэлээр за…дунда спортивна мүрысөөн үнгэргэгдэһэн байна. …комсомолой комитедэй үнгэргэдэг хэмжээ ябуул… …предприятиин оршодог газарые болбосон түхэлтэй …хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа һэн. Гадна …комсомолой һуралсалай һургуулида һурадаг юм. …байдалда ехэ эдэбхитэй тус бүлэгэйхид мүрысөөн…, заводой комсомолой комитедэй Хүндэлэлэй …мүнгэн шангаар урмашуулагдаа.

Л. КОЗУЛИНА,
…заводой **социалис мүрысөөнэй талаар инженер.**

…АН ҮДЭРӨӨР УРИДШАЛХАНЬ

…совхозой һаалиин мал ажалай хүдэлмэрилэгшэд …түрүүшын хахадта бүхыдөө 2300 центнер һү һаажа, …2000 центнерыень гүрэндэ худалдахаар хэлсээ… Мүнөө энэ ажахын һаалишад дүн хамта 1930 …һан эдеэ үйлэдбэрилжэ, 1570 центнерыень тоһо… абаашажа худалдаба. Эндэ зунай эхин һарын …ндэ 24 центнер һүн һаагдана. Энэнь үнеэн …нда зэргээр 8 килограмм һүн абтаһан болоно. …һаалиин мал ажал эрхилэгшэд гүрэндэ һү худал…жэлэйнгээ даабариие энэ һарын 25-да амжалта…ээр хараална.

…һарада ажахы дотороо дэлгэрһэн социалис …Д. Г. Доржиева, Н. А. Михайлова, А. Ц. Цыре… …бусад һаалишад эрхимлэнэ.

Ш. ГОМБОЕВ.

…районо.

МЯХАН, ҺҮН, ҮНДЭГЭН ХЭР ХУДАЛДАГДАНАБ?

Буряадай Статистикын республиканска управлениин мэдээсэһэнэй ёһоор республикын колхоз, совхозууд байгша оной июниин 1-нэй байдалаар бүхыдөө 25254 тонно мяха худалдаба гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо, 1055 тонноор ехэ продукци тушааба. Малай мяха гүрэн түрэдөө худалдаха талаар Хойто-Байгалай, Тарбагатайн, Мухар-Шэбэрэй, Ярууны районууд мүнөө жэлдэ яһала урагшатай ажаллажа ябана. Эдэ районуудай ажахынууд 1990 оной үнгэрһэн табан һарын туршада нёдондонойхиһоо 26—28 процентээр ехэ мяха үйлэдбэрилжэ тушааһан байха юм. Түнхэнэй, Ивалгын, Захааминай, Загарайн, Баргажанай районууд мүн лэ мяха үйлэдбэрилгэеэ энэ хугасаа соо эрид дээшэлүүлжэ шадаа. Тиин гэһээ Хурамхаанай районой колхоз, совхозууд энэ жэлдэ үнгэрһэн 1989 онойхидо орходоо, мяха абалгаяа аяар 47 процентээр бага болгожорхиһон байна. Зэдын, Баунтын, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Хориин районуудай ажахынууд мүн лэ энэ талаар гээгдэлдэ оронхой.

Байгша оной түрүүшын хахадта бүхыдөө 21920 тонно мяхан худалдагдаха гэһэн контрактациин хэлсээн баталагданхай юм. Мүнөөдэрэй байдалаар дүн хамтадаа 22291 тонно мяхан абтаһан байха юм. Иигэжэ июниин 1-нэй байдалаар баталһан хэлсээниинь 102 процент бэелүүлэгдэбэ гээшэ. Энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо, 2 процентээр дээшээ болоно. Контрактациингаа хэлсээ бэелүүлжэ шадаһан районуудай тоодо Захааминай район (124 процент), Мухар-Шэбэрэй (126 процент), Тарбагатайн (127 процент), Хориин район (121 процент) оролсоно. Нёдондо жэлэйхиһээ доогуур мяха тушаажа ябаһан районууд республика доторнай яһала олон. Эдэнэй дундаһаа Хурамхаанай, Зэдын, Баунтын, Сэлэнгын, Хэжэнгын, Хориин, Хяагтын районуудые онсолон нэрлэхээр.

Ямар эмхи контрактациингаа хэлсээе һайнаар бэелүүлнэб гээд хараад үзэбэл, Агропромсоюзай эмхинүүд жэлэй эхинһээ хойшо 18967 тонно мяха худалдажа, бэшэн сооһоо онсо шалгаран гараба. Эндэ илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй районуудай эмхинүүд һайнаар хүдэлһэн байха юм.

Потребкооперациин эмхинүүд энэ жэлдэ дүн хамта 1962 тонно мяха үмсэһөө худалдажа абаба. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо, 6 процентээр гэхэ гү, али 119 тонноор ехэ мяхан абтаһан болоно гээшэ.

Энэ мэдээнэй ёһоор республикамнай январь—май һарануудай туршада бүхыдөө 70305 тонно һү худалдаһан байха юм. Нёдондо жэлдэ энэ үедэ дүн хамта 66815 тонно продукци тушаагдаһан дээрэһээнь байгша ондо 3490 тонноор ехэ һүн худалдагдаба. Сагаан эдеэ элбэгээр үйлэдбэрилжэ байһан Сэлэнгын, Баргажанай, Ярууны, Ахын, Хяагтын, Хориин районуудай колхоз, совхозууд мүнөө үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо, сагаан эдеэнэй продукци худалдалгаяа 13—24 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа.

Гэхэтэй хамта Хэжэнгын, Ивалгын, Баунтын, Түнхэнэй районууд байгша ондо үнгэрһэн жэлэйхиһээ нилээд бага һү тушаажа ябана. Ушар тиимэһээ эдэ дурсагдагша районуудай ажахынууд энэ гээгдэлһээ гарахын тула эгээл мүнөө зунай бэлшээриин үедэ хямда сэнтэй продукци элбэг дэлбэгээр абахын түлөө оролдохо уялгатай гээшэ.

1990 оной түрүүшын 6 һара соо контрактациин хэлсээнэй ёһоор бүхыдөө 82169 тонно һү тушааха ёһотой байгаабди. Июниин 1-нэй байдалаар дүн хамта 69682 тонно һүн худалдагдаба. Иигэжэ республикамнай даб дээрэ хэлсээгээ 85 процент бэелүүлжэ шадаа. Энэ хэлсээгээ дүүргэхэ дүтэлһэн районууд яһала олон бии. Тэдэнэй дундаһаа Сэлэнгын, Прибайкалиин, Тарбагатайн районуудые нэрлэжэ болоно.

Потребкооперациин эмхинүүд контрактациин хэлсээ хэнгүйгөөр хубиин ажахынуудһаа 408 тонно һү худалдажа абаба. Тэрээнһээ гадуур колхоз, совхозууд, гүрэнэй бусад ажахынууд үмсэһөө 15 тонно продукци тушаажа абаа.

Шубуу үсхэбэрилдэг «Бурятское» үйлэдбэриин нэгэдэлэй мэдэлдэ ородог ажахынууд, фабриканууд мүнөө 4983 тонно мяха худалдаба. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхидэ орходо, 3 процентээр ехэ болоно. Эндэ Сутайн совхоз, Твороговой шубуунай фабрика гүрэндэ мяха элбэгээр тушаажа, хубитаяа ехээр оруулжа ябана.

Мүн лэ энэл нэгэдэлэй ажахынууд үнгэрһэн табан һарын туршада дүн хамта 2471 тонно һү худалдаһан гэхэ гү, али нёдондонойхидо орходоо, продукци тушаалгаяа 190 тонноор үлүүлһэн байха юм. Твороговой шубуунай фабрикын һаалишад һайнаар хүдэлнэ гэхэдэ, алдуугүй. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр бүхыдөө 627 тонно һү тушаажа, гүрэндэ һү худалдалгаяа аяар 71 тонноор дээшэлүүлжэ шадаа.

Энэ жэлэй түрүүшын хахадта бүхыдөө 136900 мянган үндэгэн тушаагдаха хэлсээтэй һаа, даб дээрэ 110644 мянган үндэгэн худалдагдаба. Хэлсээн 81 процент дүүргэгдээд байна. Энэнь нёдондонойхидо орходоо, 6 процентээр дээшээ болоно. Үндэгэ гүрэндэ тушааха талаар Кабанскын, Зэдын шубуунай фабриканууд урагшатай хүдэлнэ.

Нийтын эдеэ хоолдо 252 мянган үндэгэн хэрэглэгдэбэ. Иланғаяа Ивалгын райондо олон үндэгэн хэрэглэгдэһэн байха юм.

Мүнөө үедэ ажахы бүхэнэй адууһа мал зунай бэлшээридэ гаргагдаба. Хямда сэнтэй мяха, һү үйлэдбэрилжэ, гүрэн түрэдөө худалдахын тула колхоз, совхозуудай, гүрэнэй бусад хүдөө ажахын предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, малшад зунай бэлшээриин хаһые зүбөөр хэрэглэхын түлөө оролдохо уялгатай гээшэ.

ҮНЭН ТУҺАЛАГШАД

Зэдын комбинадай транспортна цехэй 1-дэхи, 2-дохи, 3-дахи участогууд, механизациин хэрэгсэлнүүдэй колонно, авто-заһабарилгын мастерскойнууд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ. Жолоошод В. Р. Викулинай, С. Н. Зайцевай, А. П. Комаровой, заһабарилагшад А. С. Поличевой, В. И. Жаркойн, механизаторнууд Д. Д. Кочетовой, Р. Ц. Долгоровой бригаданууд олоной хэрэгтэ плангаяа ехэ хубитаяа оруулна.

Үнгэрһэн жэлдэ транспортна цех ашаа зөөхэ түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэһэн юм. Энэ жэлэй эхинһээшье туйлаһанаа алдангүй арьбадхаһаар. Гансашье комбинадай хэрэглэмжэ хангадаг бэшэ, харин бусад захил хэгшэдэй даабари саг соонь бэелүүлдэг юм. Тиимэһээ «үнэн туһалагшаднай» гээд алишье талаһаа хүндэлүүлэн нэрлүүлдэгынь гайхалгүй.

Н. ДОРЖИЕВА.

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

МОСКВАГАЙ БА БҮХЫ РУСИИН ПАТРИАРХ АЛЕКСИДЭ

Москвагай ба Бүхы Русиин патриархаар Таниие һунгаһантай дашарамдуулан, үнэн зүрхэнэй амаршалгануудые хүлеэн абыт.

Энэ баяртай ушарые һамбаашалан, санаартантай, ондоо мүргэлэй ба һүмэнүүдэй шүтэгшэдтэй хамта ородой православна һүмын хүсэлэл оролдолгонууд һанал бодолһоо, политическэ үзэлһөө дулдыдангүй, нютаг ороной хүнүүдые, һайн һайхан дура хүсэлтэй бүхы хүнүүдые эмхидхэн нэгэдүүлгэдэ, шэнэ, энэрхы ёһото ба үнэн зүб байдалтай хүн түрэлтэнэй хамтын байшан байгуулгада саашадааашье элсүүлэгдэхэ бэзэ гэжэ найдажа байһанаа элирхэйлнэб.

Энэрхы сэдьхэлэй, амгалан тайбан байдалай энэ үндэр уялгаяа бэелүүлхэдээ, ехэ амжалтануудые туйлахыетнай хүсэхэ байнаб.

СССР-эй Президент М. ГОРБАЧЕВ.

АЛЕКСИЙ ХОЁРДОХИ ПАТРИАРХААР ҺУНГАГДАБА

Воскресениин үглөөгүүр олон мянган москвагайхид Москвагай Богоявленска кафедральна һүмэдэ суглараһан байна. Ородой православна һүмын ажабайдалда болоһон шухала үйлэ хэрэгые — Москвагай ба бүхы Русиин патриархаар Алексий хоёрдохиин шэнээр һунгагдаһан ёһолол хараха хүн бүхэн хүсэһэн байна.

Нангин синодой гэшүүд болон нютагай һүмын бусад хабаадагшад баяр ёһололдо сугларжа, шэнэ патриарх һунгагдаба. Бүхы Грузиин католикос-патриарх Илия II эндэ ерээ. Баярай оршон байдалда патриарх шэрээдэ һуулгагдаба. Патриарх Алексий хоёрдохи һүмэ соо сугларагшадта хандажа үгэ хэлэхэдээ, нангин синодой, бүхы епископадай аха дүү ёһоной харилсаанай һүмын ажабайдалда бүхы хараа заабаринууд бэелүүлэгдэг лэ гэжэ хүсэһэн байна.

• • •

Алексий хоёрдохиин патриархаар һунгагдаһантай дашарамдуулан, Свято-Даниловэ һүмэ соо ородой православна һүмын нангин синод сайлалга эмхидхэһэн байна. СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов сайлалгада байлсаба.

ШАГНАЛ

Гэр байрын болон граждан барилгые хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө «Бурятгражданпроект» институдай ахамад мэргэжэлтэ Анатолий Васильевич **Тимофеевтэ** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата инженер»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

• • •

Республикын театральна искусствые хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө куклануудай республиканска театрай директор Нимажап Нагмитович **Сакжиевта** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

• • •

Колхозно үйлэдбэриие хүгжөөхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Мухар-Шэбэрэй районой «Знамя Ленина» колхозой ахамад инженер Мижитдоржо Будаевич **Гомбодоржиевта** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата инженер»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

• • •

Баледэй артистнарые хүмүүжүүлхэ, бэлдэхэ талаар габьяатай байһанайнь түлөө Улаан-Үдын хореографическа училищиин багша Рафаэль Станиславович **Саморуковта** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

• • •

Республикын капитальна барилгын талаар габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо гэбэл: **Лобанов** Владимир Матвеевичтэ —«Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй Левобережнын оньһожоруулагдамал [illegible]

Ошоров Сергей Лопсонович — «Бурятводмелиорация» нэгэдэлэй начальнигай орлогшо.

…УРНАЛИСТНУУДТАЙ УУЛЗАЛГА

…о гэгээрэлэй бай… …-политическэ түб… …ын олондо м… …дар хэрэгсэлнүү… …шэдтэй уншагша… …болобо. Энэ уулзалгада «Правда Бурятии», «…», «Молодежь …» газетэнүүдэй, Гос… Хэблэлэй та… комитедэй, хэл… управлениин … журналист… …КПСС-эй обкомой …Ч. Нимаева нэ… …шадай асуудал… …сахын тула «Прав… …газетын редактор …кэдэ үгэ үгэбэ. …дадаг дэлгүүрэй …шэлжэн орлого… …бэлдэхын ту… …хэмжээ аба… …асуудал табигдаба. …хүдэлмэри ябуулхын тула мэргэжэлтэд хомор, гэбэшье бии гэжэ редактор харюусаба. Дэлгүүрэй экономикын хэрэг бодолые хүсэд ойлгуулан нэбтэрүүлхын тула шэнэ авторнуудые бэдэрхэ хүсэлтэйбди.

— Урдань газетын редакци хэдэн анги боложо хубаардаг байгаа. Хуушан редакторай гаража ошоходо, байдал хубилаа гү?

— Хубилаа гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Саашадаа нэгэдэлнэй бүри бэхижэхэ гэжэ найданаб.

Уншагшад шэнэ редакторай намтараар һонирхобо. Нүхэр Левченко Леонид Трофимович 55 наһатай. 1955 онһоо «Бурят-монгольский комсомолец» газетэдэ, багшанарай институдай, авиазаводой олон хэһэгтэй газетэнүүдтэ хүдэлөө. 1975 ондо партиин дээдэ һургуулида орсо. Дүүргээд партиин обкомой соёлой таһагта жэл соо хүдэлөө. 1978 онһоо «Правда Бурятии» газетэдэ хүдэлнэ.

Удаань «Буряад үнэн» газетын редакторай орлогшо Ц. Б. Цырендоржиев асуудалнуудта харюу үгөө.

— Газетынтнай хэһэгэй тоо жэлһээ жэлдэ доошолно. Ямар ушарһаа тиигэнэб?

— Доошолноошьегүй, нэгэл хэмдээ байдаг. Юундэ олошорногүйб гэбэл, шалтагаанууд олон юм бэб даа. Нэн түрүүн олон жэл соо буряад хэлэмнай һургуулинуудта заагдаагүй һэмнай. Иимэ эрхэ байдалда бүри 1976 ондо манай газетэдэ буряад хэлэ үзэлгын асуудалаар Д. Д. Ошоровой статья гараһан байна. Һүүлээрнь тэрэниие зүбшэн хэлсэлгэ эхилээд, һургуулинуудта буряад хэлэ заалгые һайжаруулха тухай партиин обкомой тогтоол мүрөөрнь абтаа һэн. Тэрэ сагтаа тус тогтоол хүсэд дүүргэгдэнгүй байжа, энэ асуудалые газетэ анхаралдаа хэдэ байлгаа юм. Тиигэжэ КПСС-эй обкомой үшөө нэгэ тогтоол абтаһан байха.

Буряад хэлэ, соёлые хүгжөөлгын талаар һүүлэй үедэ газетэдэ толилогдоһон материалнууд тухай Ц. Б. Цырендоржиев тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ.

Уншагшадай урда «Молодежь Бурятии» газетын редактор А. Дружинин гараба.

— Зарим хүгэлб [illegible] үндэһэгүйгөөр гэмнэһэн материалнуудые газетэ юундэ толилноб?

— Шүүмжэлэлдэ ороһон хүн газетэдэ гараһан баримтануудые арсаха гээ һаа, бидэ тэрэндэшье үгэ үгэдэгби. Плюрализмын тогтожо байһан үе ха юм даа.

«Молодежь Бурятии» газетэ залуушуулые һальхай һамуу ябадалда тухирһан материалнуудые олоор гаргана гэһэн шүүмжэлхы ажаглалтанууд хэгдэһэн байна. Энэ шүүмжэлэлые газетын редактор огтолон арсаба. Үнэхөөрөөшье залуушуулые гэр бүлын, эрэ, эхэнэрэй харилсаанда бэлдэһэн материалнууд гарадаг, гараха ёһотойшье гэжэ тоолоноб гэжэ А. Дружинин баталба.

Һүүлээрнь «Профсоюзный вестник» газетын редактор О. И. Казанцев, республикын Гостелерадиогой түрүүлэгшэ А. С. Баинов, тэрэнэй орлогшо В. Д. Давыдов, телевидениин ахалагша редактор В. В. Измайлов, Хэлхэе холбооной управлениин начальник Б. Р. Очиров, Буряадай номой хэблэлэй директор И. Р. Очиров, Хэблэлэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ В. Д. Раднаев гэгшэд уншагшадай асуудалнуудта харюусаа.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ЗАМБУУЛИНДА ЗАЛГАЛДАН ХОЛБОЛДОБО

…июниин 10-да Москвагай 14 час 47 минутада «Кристалл» модуль …«Мир» комплекстэй залгалдан холболдо… Тэрэниие бэелүүлхын …нин 7-до ба 9-дэ …шаха зам хоёр …гдаһан байгаа. …й аппарадууд ав… [illegible] …навтнууд Анатолий Соловьев Александр Баландин хоёр энэ хүдэлмэриие хинэжэ байба. Станциин дамжан ородог таһалгада модуль холбогдоо.

Замбуулинай «Мир» комплексын бүридэлдэ гурбадахи тусхай модулиин оруулагдаһаниинь эрдэм-техникын шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдые ба туршалгануудай программые горитойгоор үргэдхэнэ.

Замбуулинай эрхэ байдалда материал абаха, мүнөөнэй микроэлектроникодо хэрэглэгдэхэ эрхим шанартай полупроводниковэ материалнуудые гаргаха [illegible] туршалгануудые хэрэглэгдэхэ зорилготой 5 элдэб технологическа түхеэрэлгэ «Кристалл» модуль дээрэ бии.

Замбуулинай биотехнологиин талаар хэгдэхэ ехэ шэнжэлэлгэнүүд [illegible] биологическа бодосуудай кристаллнуудые, клеткэтэй ургамалнуудые абаха, мүн тэрэ шэлэн дэгдэн хөөрэлгын эрхэ байдалда ашаг үрэтэй шэнэ эмдомуудые абаха технологи бии болгохо талаар туршалганууд [illegible] харалагдана.

Ультрафиолетово «Глазер-2» телескоп, мүн астрофизическэ туршалгануудые үнгэргэхэдэ хэрэгтэй спектрометрнүүд, газарай нюуруе буулгахада хэрэглэгдэхэ «Природа-5» түхеэрэмжын фотоаппарат модулиин [illegible] бүридэлдэ бии.

Болгарида бүтээгдэһэн замбуулинай «Гэрэл» гэһэн сэсэрлиг соо замбуулинай ниидэлгын эрхэ байдалда ургамалнуудые ургуулха технологи саашадань шэнжэлхэ талаар туршалганууд эхилхэ.

Эрдэм-шэнжэлгын «Мир» комплексын ниидэлгын программын ёһоор, июниин 11-дэ [illegible] холбогдохо гэжэ түсэблэгдэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Платформын

болон партиин Уставай

проектнүүдые зүбшэн хэлсэнэбди

ХАРЮУСАЛГА ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Түрэл Коммунис партимнай XXVIII съездын хүдэлмэреэ эхилтэр багахан саг үлэбэ. Совет орон, парти доторнай боложо байгаа хубилалтанууд, хүндэ байдал хүдэлмэришэн хүнэй һанаа яаха аргагүй зобооно. Намда, партийна эхин организациин секретарь хадамни, суггаа хүдэлдэг нүхэдни эдэ асуудалнуудые табидаг, харюу хүлеэдэг гээшэ.

Партиин XXVII съезд дээрэ манай гүрэнэй урдахи жэлнүүдэй ажабайдал шүүмжэлгэдэ ороо, саашадаа арад зоной ажаһуудал һайжаруулха талаар арга боломжонууд тухай хэлэгдээ һэн. Теэд мүнөөдэр юун хэгдээб? Ямар үрэ дүн түйлагдааб? Иимэрхүү асуудалнуудта харюусаха гээшэ тон хүндэ. Тиигэбэшье мүнөө сагта парти тухай хэлэгдэдэг шүүмжэлэл юрын коммунистда хабаатай гү?

Үнэн дээрээ бидэнэр гүрэн түрын ажал ябуулгада нүлөөлнэбди гэхын аргагүй. Минии һанахада, манай мүнөөнэй иимэ байдал парти болон гүрэниие хүтэлбэрилжэ байһан хүнүүдһээ дулдыдана. Хубилган шэнэдхэлгын эхилһэн жэлнүүдтэшье байдалнай һайжараагүй. Хүнүүдтэ бүхы юумэ нюунгүй хэлэдэг болоһомнай һайн гээшэ ааб даа.

Коммунист-хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалга бага гээд һанагдана. Энэ манайшье районой байдалда үзэгдэнэ. Нэгэ тушаалһаа абажа хаяад, нүгөө тушаалда һуулгаха ушар бии. Тиихэдэ хубиингаа тала хараха, хэрэгтэй зондоо туһалха, коммунистын нэрэ бузарлаха ябадал гаргагдана. Манай гүрэн соо хүн бүхэн өөрынгөө хэһэн хүдэлмэриин түлөө дүүрэнээр харюусадаггүй байһаниинь тон харамтай. Тиимэһээ коммунистнууд, партийнабэшэ зоншье партиин XXVIII съездһээ ехэ юумэ хүлеэнэ.

Намда КПСС-эй ЦК-гай Платформын, партиин Уставай проектнүүдэй гол баримтанууд ойлгосотой. Дэмжэнэб. Тиигэбэшье иимэ дурадхалнуудые оруулха байнаб. Нэн түрүүн КПСС-эй ЦК-гай Платформын, партиин Уставай проектнүүд соо партиин ажал ябуулгын гол зорилго харуулха хэрэгтэй. Партийна эхин организацинуудые бэхижүүлхэ, үүргыень дээшэлүүлхэ, партиин гэшүүдэй түлбэриин 30 процентые парторганизацида үлөөхэ хэрэгтэй байна.

Коммунис парти хүтэлбэрилхы үүргэ дүүргээ хадаа ажалай журам сахиха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулха ёһотой болоно. Юундэб гэхэдэ, жэшээнь, барилгашад барилгын материалгүйһөө боложо, 2—3 һарын туршада мүртэй ажал хэдэггүй байха юм. Барилгашадые материалаар хангаха Агропромсоюзай барилгын таһаг иимэ муугаар хүдэлнэ ха юм. Заримдаа Улаан-Үдэһөө Түнхэн хүрэтэр тон эндоо, хэрэггүй юумэ шэрэжэ асардаг. Теэд энэмнай хэнэй зэмэ гээшэб? Хэнэй мүнгэн зөөри гаргашалагданаб? Хэн харюусаха ёһотойб?

Түгэсхэл болгон хэлэхэдэ, партида гэшүүдые абаха, партиһаа гаргаха асуудалнуудые партийна эхин организацинууд өөһэдөө шиидхэхэ ёһотой. Мүн парткомой, бюрогой секретариин статус зохёохо, тэрэнэй эрхэ хамгаалха хэрэгтэй байна.

П. ХАМАГАНОВ,
«Агропромстройн» оньһожоруулагдамал колоннын барилгашадай бригадир.

БАТААР ЭТИГЭНЭБДИ

Ороноймнай политическэ байдал ехэл түргэн хубилжа байна. Зарим үйлэ хэрэгүүдэй хойноһоо адаглажашье үрдихөөр бэшэ. Партимнай ажахын асуудалнуудые шиидхэлгэһээ арсажа, политическэ аргануудаар хүтэлбэрилхы үүргэеэ дүүргэдэг болохо ёһотой гэһэн асуудал дэмжэнэб. Парти хадаа мүнөө үедэ хүнүүдтэ дүтэ болохо, тэдэниие идхалхын хүсөөр гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ элсүүлхэ ёһотой. Хүн зонһоо холодоһонһоо боложол, партимнай нэрэ хүндэеэ гээгээ гэжэ би һанагшаб. Юрын зон, партиин гэшүүдшье партиин үгэдэ этигэхэеэ болёо ха юм. КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүд дээрэ һайн шиидхэбэринүүд абтаад, гүйсэд бэелүүлэгдэнэгүй, байдалнай хубилнагүй. Энэ ушарһаа партиие элдэб муухайгаар хэлэхэ хэрэг дэлгэрээ.

Гэбэшье би манай парти нэрэ зэргэеэ һэргээхэ хүсэтэй иимэ байдалһаа оронoo гаргажа шадаха гэжэ батаар этигэнэб. Энэ гансашье минии һанамжа бэшэ, манай түмэр замай дистанциин коммунистнуудай һанамжа гэхэ байнаб. Олон ондоо партинууд бии болоо. Бии боложо байг, хамаагүй.

КПСС-эй Уставаар хэлэхэ болоо һаа, партийна эхин организацинуудта онсо анхарал хандуулагдаа. Партиимнай байгуулалтын одоол ёһотой үндэһэ һуури партийна эхин организацинууд болохонь. Ехэ эрхэнүүдшье үгтэбэ гээшэ. Хэлэхэ үшөө нэгэ юумэн гэхэдэ, хойто зүгтэ хүдэлдэг хүнүүдһээ партийна түлбэри гансал гол салингһаа абадаг болохо байгаа.

Областной партийна конференци дээрэ хэгдэһэн элидхэл соо олон асуудалнууд һайшаагдаа. Предприяти бүхэн хамһабариин ажахытай болохо гээшэ зүб. Бидэ 200 толгой гахай бариха фермэтэйбди. Иигээд шубуунай фермэтэй болохобди. Энэ манай эрхэ байдалда тон шухала. Ажахын аргаар гэр байра баринабди. Энэ жэлдэ 14 гэр ашаглалгада үгэхэбди. Гэбэшье модоор дутаалданабди.

Б. МУХАРОВ, БАМ-ай Северобайкальскын түмэр замай дистанциин начальник.

Хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха талаар энэ жэлэйнгээ даабаринуудые жэншэдгүй дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн ажалай шанга тэмсэлдэ манай совхозой коллектив эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Урда жэлнүүдтэ түйлаһан амжалтануудаа улам арьбадхаха гэжэ оролдоно.

Һү, мяха гүрэндэ тушаахаар хараалагдаһан хахад жэлэймнай даабаринууд эдэ үдэрнүүдтэ дүүргэгдэхэ ойртоо.

Һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй түрүү манлайда Доодо-Голоймнай һаалиин фермын коллектив гаранхай ябана. Эдэнэрнай үнгэрэгшэ жэл үнеэн бүриһөө 3086 килограмм һү һаажа, бүхы коллективээрээ гурбан мянгатанай клубай гэшүүн болсо бэлэй.

Эндэхи эрхим һаалишан Мария Ивановна Гарист бүришье үндэр дүнгүүдые түйлэжэ, үнеэн бүриһөө 3623 килограмм һү һааһан, мүн тугал абаһан байна. Абьяастай ажалаараа нютагтаа алдаршаһан энэ һаалишамнай мүнөө яһала эдэбхитэй шангаар хүдэлжэ ябана. Тэрэнэймнай нэрэ, обог районой арбан түрүү һаалишадай тоодо орохоороол ороно. Нэгэдэхи кварталда үнеэн бүриһөө 900 шахуу килограмм һү һааһан байха юм. Мүнөө тэрэнэй даажа абаһан бүлэг үнеэдэй олонхинь тугаллаад байна. Одоол зунай бэлшээриин үедэ сагаан эдеэ элбэг ехээр абахань лабтай.

Манай Доодо-Голой фермын һаалишад үбэлэй һарануудта үнеэн бүриһөө 1600 килограмм һү һаахаар уялга абаа бэлэй. Тэрэнээ май һарын арбанаар дүүргэжэ шадаа.

Эндэхи һаалишадай дундаһаа бэрхээр хүдэлдэг З. Р. Ибатуллина, Г. О. Жамсуева, Н. Д. Хасанова, Г. Б. Цыбенова, С. Г. Цырендоржиева гэгшэдэй түйлаһан амжалтые тэмдэглэхээр байна. Эдэнэй ажал хэрэгүүд тухай районой «Шэнэ Үдэ» газетын хуудаһануудта олон удаа бэшэгдэжэ толилогдоһон байха юм.

Доодо-Голоймнай фермэдэ һүүлэй жэлнүүдэй туршада барилгын хүдэлмэри үргэнөөр хэгдээ. Үнеэдэй шэнэ байра баригдажа ашаглалгада тушаагдаа. Мүнөө тугаллаха үнеэдые байлгаха тусгаар байра бодхоогдожо байна. Энэ хүдэлмэри ажахымнай барилгашадай хүсөөр хэгдэнэ.

Тиихэдэ совхозой түб һууринай дэргэдэхи һаалиин фермын коллектив яһала магтаалтайгаар хүдэлжэ байна. Элдэб шалтагаанһаа уламжалан, эндэмнай үнгэрһэн һарада үнеэдэй һү шэмэ доошолжо байһан аад, элирүүлэгдэһэн дутагдалынь саг дары усадхагдажа, мүнөө эндэ үдэртэ үнеэн бүриһөө 10 гаран килограмм һүн һаагдадаг болобо.

Тэрэндэ газетэдэ тунхаглагдаһан Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй республикын бүхы ажалшадта хандаһан Хандалгатай манай һаалиин фермэнүүдэй, малай гүүртэнүүдтэ ажалладаг коллективүүд танилсаад байхадаа, үбэлэй һарануудые һайнаар түгэсхэжэ, зунайнгаа бэлшээриин хаһада эрхимээр бэлдэжэ нажарайнгаа байрада нүүхэ тухай һанамжа, дурадхалнуудаа зүбшэн хэлсэһэн байна. Тиихэ зуураа, байгаалиин сагай уларилай эрхэ байдалые хараада абажа, зунайшье үедэ тэжээл шанаржуулан бүйлуулха цехүүдээ таһалгаряагүй хүдэлгэжэ, үнеэдээ шанартай тэжээлээр хангажа байхаар шиидээбди.

Һаалишадтай зүбшэн хэлсэһэнэй удаа зунай бэлшээриин үедэ үнеэн бүриһөө 1000—1100 килограммһаа бага бэшэ һү һааха уялга абаабди. Тэдэнэрэй хараалһанаа бэелүүлхэ хэрэгтэнь анхаралаа хандуулха зэргэтэйбди. Бэлшээриинь ногооной муу байгаа һаань, август һараһаа эхилжэ үнеэдтээ ногоон конвейер сабшажа, асаржа үгэхэһөө гадна силосэй ургамалнуудай хуряагдамсаар үлөөдэһэн дээрэнь бэлшээхээр хараалнабди.

Манай ажахын мал шахан таргалуулха гүүртэнүүдтэ ажаллагшад зунай бэлшээриин үедэ даажа абаад адуулжа байһан малайнгаа туд бүриин шэгнүүрые сүүдхын дунда зэргээр 800 граммһаа бага бэшээр нэмээхэ гэһэн уялга абанхай. Тэдэнэрнай хэлэһэн үгэдөө хүрэхэл байха гээд һанагдана.

Манай совхоз тракторно-таряан ажалай бригадатай юм. Механизаторнууд хабарайнгаа тарилгын харюусалгата хүдэлмэриие яһала шанартайгаар үнгэргөө. Урдаа табигдаһан зорилгонуудаа дүүргээ гэхэ байнаб. Гэбэшье энэ жэлэймнай байгаалиин сагай уларилай эрхэ байдал хэээ хэзээнэйхиһээ хүндэ хүшэр байна ха юм даа. Үбэлдөөшье саһан манай иишэ тон бага байгаа, хабартаа дуһалшье хура бороо ороогүй. Тарилгын хүдэлмэри эмхидхэжэ ябуулхадаа, эдэ бүгэдые хараадаа абаһан байнабди.

Ажахымнай лугомелиоративна дүрбэн звенотой юм. Дээдэ Нугадахи 800 шахуу гектар сабшалан луговод Михаил Григорьевич Изеновато даалгагданхай юм. Энэ нүхэрнай май һарада сабшалан дээрэ ехэ ажал ябуулаа. Бүхы газараа нэгэ удаа ундалуулаа. Мүнөө уһалагдаһан сабшаландань торголиг ногоон пэгшытэрээ ургажа, хүнэй нюдэндэ урма баяр түрүүлнэ.

Дүршэлтэй луговод Петр Петрович Никитиндэ Шарамайтын 530 гектар сабшалан даалгагданхай юм. Энэ газарынь Үдэ голой уһаар ундалуулагдана. Луговод газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хоёр һарын туршада бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ, бүхы сабшалангаа нэгэ удаа уһалжа үрдибэ гээшэ.

Ахамад луговод Михаил Вячеславович Белых габьяатайгаар хүдэлөө. 520 гаран гектар сабшалангаа Үдэ голой уһаар, мүн бүлүүр станцинуудаар уһалаа.

Совхозой Доодо-Голой нуговодуудай звенее Николай Цынгуевич Цыренжапов хүтэлбэрилнэ. Эдэнэр 500 шахуу гектар сабшалантай. Мүнөө эндэ газарынь уһалагдаад байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ звеногой гэшүүд бүлүүр станцинуудаа хүдэлгэжэ, добо газараа уһалжа байна. Эндэ ажалынь эмхитэйгээр ябуулагдана.

Ажахымнай хонишод ниитын адууһа малай үбэлжэлгые урагшатайгаар үнгэргэбэ. Урдынхида орходоо, хонидынь гарза хоролтогүй ондо орожо, зунайнгаа бэлшээриин ногоондо гараба. Түл абажа түлжүүлхэ зорилгонууд бэелүүлэгдээ. «Сагаан алтаяа» сэбэрээр, шанартайгаар абажа гүрэндэ тушааха гол зорилгомнай бэелүүлэгдэхэ гээд найдуулхаар эрхэтэйбди.

Эдеэ хоолой программые эдэбхитэйгээр бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, ажалай эгээл харюусалгата участогуудта хүдэлжэ ябаһан хүдэлмэришэдтээ бидэ тусгаар анхарал хандуулнабди. Хүн зоной байра байдалые һайжаруулха, хүндэ хүшэр хүдэлмэринүүдыень оньһожоруулха, ажаһуудалайнь хэрэглэмжэнүүдые һайнаар хангаха гэхэ мэтэ шухала асуудалнууд саг үргэлжэ шиидхэгдэжэ байха болоно. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ талаарнай бага бэшэ юумэн хэгдээ.

Районой бага һууринуудай тоодо ородог Доодо-Го[...]най ехэ барилга хэгд[...] һургуули-саадай бай[...]ригдажа, ашаглалгад[...] Малшадай гэр бодхоог[...] Мүнөө һургуулиин ш[...]шантай болохонь, 1991 [...]тэндэ хэшээлнүүдые [...]жэ эхилхэ гэһэн хүсэлэ[...]

Мүн энэ табан жэл[...]шада Улаан-Үдэ—Хор[...] трасса харгыһаа сэхэ ур[...] зургаан километрэй зай[...]нэ харгы барябди. Т[...] Доодо-Гол хүрэтэр [...] сууд ябадаг болонхой.

Үдэ гол дээгүүр түмэр[...]ноор шудхамал хүүрг[...]лаабди. Мүнөө ажах[...] найдамтай харгы олс[...] байна.

Доодо-Голой худөө[...]лиотекэ, фельдшерско-[...]скэ пункт шэнэ байра[...]лонхой. Үбэлэй үедэ[...] уһаар дулаасуулагдана.

Тиихэдэ тус һуурин[...]рын шэнэ гэрнүүд олоо[...]ригдажа эхилбэ. Сеши[...] талаар хэхэ ажалнай [...] ехэ.

Манай совхозой [...] коллективүүдэй гэшүү[...] табигдаһан зорилгону[...] жалтатайгаар дүүргэх[...]тэ хамаг хүсэ шадаб[...] сүүлэн зорюулжа, бии [...] арга боломжонуудаа [...]рэглэхээр эрид шууд [...]

П. ПОМ[...]
Хоринн районой Д[...] Тайлсын совхозой дире[...]

Зураглал

Территориально - барилгын «Бурятстрой» нэгэдэлэй барилгын объектнүүдые материально-техническэ талаһаа хангалгын хүдэлмэри эхэнэрнүүдэй ээм дээрэ тудадаг юм. Эдэнэр лэ манай үйлэдбэриин-технологическа комплектациин управлениидэ хүдэлэгшэдэй олонхинь болоно. Өөһэдынгөө уялгануудые нэрэтэй түрэтэйгөөр, нарин нягтаар бэелүүлжэ шададаг гэбэл алдуугүй. Байгша оной табан һарын туршада эд бараанай эрьесэ түсэбтэ даабариһаа 500 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэгдээ.

УПТК-гай материальна нөөсэнүүдэй таһагай инженер В. Д. Скострскаягай ажалай намтар табидахи онуудһаа эхитэй. Энэ үе соо ажабайдалдань элдэб ушарал болоо. Гэбэшье даалгагдаһан хэрэгээ дүүргэжэ шадаагүй гэжэ нэгэтэшье байгаагүй юм.

Мэргэжэлтэдые сэгнэдэг, хүндэлдэг ёһо манда бии. Илангаяа хүн талаараа налархай, нүхэдтэйгөө хэлэеэ ойлголсон хүдэлдэг һаань, бүришье аятай.

Валентина Дмитриевна эгээл иимэ хүн юм. Хэрэгтэй һаань, нүхэдтөө заатагүй туһалдаг, дулаахан үгөөр дэмжэжэ, зүбшэл, заабари үгэжэ ядадаггүй. Таһагуудта гү, складуудта гү, автобазада гү, али барилгын талмайнуудта гү — сэхэ сэбэр зантай энэ эхэнэрые мэдэхэгүй хүн үгы. Өөртөөшье, бусадташье эрилтэ ехэтэй тула гурим, журамда һайнаар нүлөөлдэг юм.

Һүүлэй үедэ энэ нүхэрнай УПТК-гай материальна нөөсэнүүдэй таһагай начальнигай орлогшоор томилогдоо.

...Хүдэлмэриинь үедэ Валентина Дмитриевнатай уулзабабди. Телефоноор хөөрэлдэжэ туха сүлөөгүй байба. Трубкаяа табихатайнь сасуу дахинаа хонхо наярна.

МЭРГЭЖЭЛТЭН

— Шэл мүнөө хэрэгтэй. һарын һүүл багаар оройтохол, барилгашаднай һаатаха. Ашаглалгада тушаагдаха объектнүүднай һалахаа байна. Хэлсээн бии, график бии ха юм,— гэнэ.

Валентина Дмитриевна хоолойгоо шангадханагүй. Юрэл өөрынгөө хэжэ, хэлэжэ байһан юумэнэй хэды зүб байһые ойлгоно, мэдэрнэ ха юм. Гусь-Хрустальный хотын завод УПТК-гай баазада графигай ёһоор продукцияа эльгээхэ аад, һаатуулаа. Үшөөшье һаатуулха һанаатай байгаа ха.

В. Д. Скострская барилгын талмайнуудта эд, материал ашажа эльгээхэ гол зорилго уялгатай. Элдэб олон подразделенинүүдһээ захилнууд хойно хойноһоо ороно. Хооронгдонь холин худхангүй, гуримтайгаар, гэбэшье һаадгүйгөөр хүдэлмэреэ ябуулха шухала. Тусхай журнал соо тэмдэглэлнүүд заатагүй хэгдэнэ, үдэр, һара, саг заагдана. Бүридхэл, хиналта гээшэмнай аргагүй хэрэгтэй ха юм. Эд, материал саг соонь эльгээгээгүй предприятинуудта һануулга хэхэ, хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй. Үгыл һаа, хангалга, уламжалан барилга унжагайрха жэшээтэй.

Үе-үе болоод лэ болодог иимэ ушар дурдая. Казань хотоһоо линолеум эльгээдэг завод графигаа алдаба. Энэ мэдээсэлые В. Д. Скострская саг дары барилгашадта дуулгажа, зохихо хэмжээн абтаа, бии байгаа арга боломжонууд хэрэглэгдээ һэн. Харин энээнэээ дуулгахаяа мартаад, дараад байгаа һаань, барилгашад дээрээ ортожо магад һэм шуу.

Ажалайнгаа үдэрэй туршада саг үргэлжэ хүн зонтой харилсана гээшэ. Хэдышье сошордомоор байдалай тохёолдоо һаа, хашхаржа, һүүхиржэ ородоггүй, харин хэрэг ёһоной шиидхэбэри абажа шададаг юм.

«Мэргэжэлтэн хадаа имагтал бүри бага юумэн тухай бүри ехэ юумэ мэдэхые оролдодог хүн»,—гэжэ уран зохёолшо Даниил Гранин бэшэһэн байдаг. Энэ тон зүб ха. Валентина Дмитриевна хэзээшье бүхы хүдэлмэреэ сүм мэдэхэб гээд һанаагаа амардаггүй. Харин онол аргануудыень нарижуулан һайжаруулхын тула оролдодог. Тиимэһээл тэрэ мэргэжэлэйнгээ талаар ургаа бшуу: экспедитор, товаровед, инженер, мүнөө начальнигай орлогшо... Материально-техническэ талаар хангалгын даабари урагшатай бэелүүлдэг тула В. Д. Скострская захиргаанай Хүндэлэлэй грамотаар нэгэнтэ бэшэ шагнагдаһан байха юм.

Хүдэлмэришэдтэй хэлэеэ ойлголсожо ядахагүй, хүнүүдтэй харилсахадаа, абари зантыень абаһаар обёороод, ойлгоод орхидог тула ямаршье сагта хамтын хэрэгые хабатай ханалтатайгаар бэелүүлжэ шадана. Һая УПТК-гай коллектив хангалгын албанай ветераниие үнэн зүрхэнһөө амаршалбад. Юуб гэбэл, В. Д. Скострскаятай үбсүүндэ «Ажалай ветеран» гэһэн медаль зүүлгэгдээ бшуу.

М. БОЛОНЕВ,
хүдэлмэришэн бэшэгшэ.

Гол һалбаримнай—хонин ажал

Эрдэмэй түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ

Манай республика дотор эдеэ хоолой асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ хонин ажал онсо һуури эзэлдэг байна. Бүхыдөө үйлэдбэрилэгдэдэг мяханай аяар дүрбэнэй нэгэ хубинь хонинoй мяхан эзэлбэ. Тэрээнһээ гадуур энэ һалбариһаа абтаһан нооһон, арһан бүд нэхэлгын болон хүнгэн промышленностьда үргэнөөр хэрэглэгдэнэ бшуу. Мал ажалай валова продукциин гурбанай нэгэ хубинь хонин ажалһаа абтадаг. Тусхай һалбаритай олохон ажахынуудта бүхыдөө абтадаг олзо оршонь энэ һалбариһаа ородог гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Мүнөө үедэ хонин һүрэгэй тоо толгой үсөөржэ, бэлшээриин талмайн бага боложо байһан тухай олохон хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, мүн энэ һалбарида хабаашьегүй хүнүүд мэдэдэг гээшэ. Талын зонуудта бэлшээриин хомор дээрэһээ хонидоо адуулхадаа ногоонойнь, хагданайнь үгы болошоторнь, хара газарай гарашатарнь адуулдаг байнабди. Иимэ ушарһаа боложо, 300 мянган гектар газар гэхэ гү, али республикын бүхы байһан бэлшээриин аяар 23 процентнь хэрэглэгдэхээ болёо. Гэбэшье республика дотор хонин ажалай продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ арга боломжонууд бии.

Ушар тиимэһээ хонин һүрэгые мал ажалай бүхы һалбаритайнь суг хамта саашадань хүгжөөхэдөө, хонидойнгоо тоо толгойень хараалагдаһан хэмжээнһээ олон болгонгүйгөөр, эршэмтэй арга нүхэсэлнүүдые үргэнөөр хэрэглэһэнэй ашаар энэ һалбариһаа абтадаг валова продукци үйлэдбэрилгые хараа байса дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго табигдана. Хонидойнгоо тоо толгойень юрэл үсөөрүүлээд, тэдэнэйнгээ ашаг шэмыень нэмээхэдээ, валова продукци үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ аргатайбди гэһэн хараа бодол буруу гэжэ тоологдоно. Энэ талаар ажахы бүхэн эрдэмэй түйлалтануудта түшэглэн, хонин һүрэгэйнгөө тоо толгойень түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээн соонь үсхэбэрилхэ ушартай болоно. Тиихэдээ тэжээлэй бааза һайжаруулхаһаа гадуур хонин һүрэгэйнгөө үүлтэр һайжаруулха талаар технологическа ёһо гуримыень тон наринаар сахиха, һүрэгөө шэнэлхэ һайн үүлтэрэй залуу хонидые олоор үсхэбэрилхэ, хурьгадаа шахан таргалуулһанай һүүлээр тэрэл жэлдэнь гүрэндэ тушааха, малай генетическэ талыень һайжаруулха асуудалнууд нэгэн доро шиидхэгдэхэ ёһотой гээшэ. Иимэ эрхэ байдалда аграрна секторэй бүхы ажал хүдэлмэринь нэн түрүүн эрдэмэй түйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэдэ амжалтанууд түйлагдаха гэжэ хүлеэгдэнэ. ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институтда байгуулагдаһан гол организаци болохо «Овцеводство» гэһэн эрдэмэй-үйлэдбэриин системын түрүүшын үрэ дүнгүүд энэ һалбариие ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ хэрэгтэ һайн нүлөө үгэжэ эхилэнхэй гэжэ элирхэйлнэ. Жэшээлхэдэ, 1989 ондо иимэ системын бии болохын урда тээхи 1984—1987 онуудайхида орходоо эрдэмэй-үйлэдбэриин системын мэдэлэй ажахынууд анхандаа 144 мянган хонитой байһан һаа, харин мүнөө 127 мянган толгой хонин һүрэгһөө 418 тонно хониной мяха, 20 тонно нооһо (сэбэр утаһанайнь гарасаар) нэмэжэ абаа. Энэ үйлэдбэрилһэн нооһонһоонь 20 мянган гэхэ гү, али нэгэ миллион сэнтэй костюм оёгдожо болохо юм.

Эрдэмэй-үйлэдбэриин системын мэдэлдэ миин юрын ажахынуудһаа байха, үүлтэртэ хонидые үсхэбэрилдэг колхоз, совхозууд оролсоно. Энэ шэнэ туримаар эрхилжэ эхилһэн ажал хэрэгээ, түрүү дүй дүршэлөө, эрдэмэй һүүлшын түйлалтануудые үргэнөөр хэрүүлхэ зорилготойгоор ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институтдай «Овцеводство» гэһэн эрдэмэй-үйлэдбэриин системэ малай үүлтэр һайжаруулха талаар Буряадай үйлэдбэриин нэгэдэлтэй суг хамта энэ системын мэдэлдэ ородог ажахынуудай үүлтэртэ хонидой выставкэ-аукцион республика дотороо түрүүшынхеэ үнгэргэхэнь. Энэ аукцион дээрэ манай республикын колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, мүн ороной зарим хизаар, областьнуудай түлөөлэгшэд энэ һалбари эрхилхэ хэрэгтэ хэрэглэгдэдэг технологическа ёһо гуримуудай гол шэнжэтэйнь танилсаха, һайн нооһотой үүлтэртэ хонидые худалдажа абаха аргатай.

Выставкэ-аукциондо бүхыдөө 200 толгой хусанууд ба хуса хурьгад, 1500 эмэ түлгэнүүд, 1000 толгой эхэ хонид Загаһатын совхозһоо, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо, Ивалгын тур[...]шэлга-үйлэдбэриин [...] Анаагай совхозһоо [...] байна.

Загаһатын совхоз [...]дэ гүрэн түрэдөө [...] мериносово ноохо [...] дахаар хараална. Тиих[...]нэр 19 мянган хонидо[...] бүриһөөнь дунда зэ[...] килограммһаа дэшэ [...] утаһанайнь гарасаар [...] хайшалха байна. Сэбэр[...] һанайнь гарасань аяар [...] центдэ хүргэгдэхэ юм.

Сэлэнгын районой Кар[...]ксын нэрэмжэтэ колхоз[...] тэртэ фермын хонид [...] ехэл томонууд, утаһ[...] ноохониинь 60—64 [...] болоно.

Ивалгын турш[...]риин ажахы ашаг шэ[...]рэг бии болгожо шад[...] дэхи хонидой толгой бү[...] 3 килограммһаа дэшэ [...] утаһанайнь гарасаар [...] абтана. Хусануудайнь [...] бүриин шэгнүүр 100—1[...]лограммда, угаагдаһан [...]нойнь гарасань 6—8 [...]граммда хүрэнэ. Жэлэ[...]лоһон хуса хурьгад[...] түлгэнүүдэй шэгнүүр 7[...] ба 40—50 килограмм [...] байха юм. Угаагдаһан [...]нойнь гарасань тус түсэ[...] 8 ба 2,7—3,6 килограмм [...]но. Бүхэсоюзна гарал[...] курсдо хабаадалсахада[...] тэртэ хүдэлмэри ябуул[...]гаа түлөө 1989 оной д[...] энэ ажахы нэгэдэхи һуу[...]лээ һэн.

ВАСХНИЛ-ай Сибири[...]делениин Буряадай хүдө[...]хын эрдэм-шэнжэлэлгы[...]ститудай эрдэмэй-үйлэд[...] системын мэдэлдэ ород[...]хынуудай түрүүшынхеэ [...]гын ОПХ-гай Ключи һу[...] июниин 12—13-да үнгэ[...]хээ байһан выставкэ-а[...]до хабаадалсаха дурат[...] уригдана. Худалдажа [...] дуратайшуулда һайн шэ[...] ноохотой хуса хурьгад [...] дааида табигдаха юм [...] үшөө дахин һануулна.

Хонин ажалда һүүлэ[...]нүүдтэ боложо байһан [...]лалтануудта институдай эр[...]тэд, Агропромсоюзай [...]жэлтэд өөһэд өөһэдын[...]битые саашадаа оруул[...]гатай байһанаа мэдэрнэ.

Ю. НАГА[...]
ВАСХНИЛ-ай Сибири[...] отделениин Буряад[...] хүдөө ажахын эрдэ[...] шэнжэлэлгын институ[...] хонин ажалай лаборатори[...] даагша, хүдөө ажах[...] эрдэмэй канди[...]

Барилгын талмайнууд дээрэ

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНА БРИГАДАДА

Байгалай хойто эрьедэ оршоһон Нижнеангарск посёлогто байрын гэрнүүд, социально-соёлой байшангууд һүүлэй жэлнүүдтэ нилээн баригдаа. Үйлсэ талмайнуудынь асфальтаар хушагдажа, һөөг модон һуулгагдана. Жэл бүри эндэ хоёр квартиратай 25—30 гэр баригдажа, эрхим шанартайгаар ашаглалгада тушаагдана.

Северобайкальскын геологошэнжэлэлгын экспедици барилга эдэбхитэй ябуулна. Эдэнэр ойрын үдэрнүүдтэ спортын комплекс ашаглалгада тушааха юм. Залуушуул баярлахань. Барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын хүдэлмэришэд 900 үхибүүдэй һураха дунда һургуулиин байшан бодхожо эхилбэ. Түс поездын хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзажа, ажал хүдэлмэреэрнь һонирхоһон байнабди. Дүршэл шадабаритай барилгашан Магомед Мухумеевай хүтэлбэрилдэг бригада энэ һургуулиин байшангай һуури табяад, торхыень бодхожо байба. Эдэнэр Северобайкальск хотодо локомотивна депогой, 500 автомашинын гараж, бүхэли микрорайон бариһан алдартай. Магомед Мухумаев өөрөө һайн бэлэдхэлтэй, дүршэл шадабаритай хүдэлмэришэн тула залуушуулые һурган хүмүүжүүлгэдэ тон ехэ анхарал хандуулна. Бригадын 50 гэшүүд шулуушанай, модошо дарханай, бетонщигой мэргэжэлтэйнүүд болонхой. Табадахи разрядтай шулуушад, модошо дархашуул бригададань олон.

— Хоёр халаанай туршада барилга хэнэбди. Зунай дулаан үдэрнүүдые гүйсэд хэрэглэхэ гэжэ оролдонобди, орой һуни болотор хүдэлнэбди,— гэжэ бригадир Магомед Мухумаев хөөрэнэ.

Магомед Мухумаев дүшөөд наһаяа шахажа ябаһан хүн. БАМ-ай барилгада 1974 онһоо хабаадалсажа, түмэр замай Небель, Улькан станцинуудые барилсаһан, самсаал сабшаһан, Северобайкальск хотын барилгада хабаадалсаһан хүн. Үнэн сэхэ, ажалша бэрхэ нүхэрөө хамта хүдэлдэг нүхэдынь бригадираар дэбжүүлһэн юм. Магомед бэрхэ хүдэлмэришэнһөө үүсхэлшэ бэлигтэй хүтэлбэрилэгшэ хүрэтэрөө ургаа гэбэл, алдуугүй.

— Һүүлэй арбан жэлдэ бригадираар хүдэлнэб. Коллективнай тон харюусалгатай объектнүүдэй барилга хэнэ. Энэ һургуулиин байшангай барилта 1991 оной августын 20-до дүүргэжэ, Нижнеангарск посёлогой үхибүүдтэ бэлэг болгон бариха зорилготойбди,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Эндэ дунда һургуулиин байшан ербын бодожо байнхай. Гурбан дабхартай энэ байшан дүрбэн томо корпусуудһаа бүридэнэ. Эндэ спортын зал, столово, библиотекэ бии. Классуудайнь сонхонууд үргэн, һаруул байха зэргэтэй. Байшангай проектые «Бурятгражданпроект» институдай хүдэлмэрилэгшэд зохёоһон байха юм. Проектын автор Г. И. Астраханцев ходол иишэ ерэжэ, барилгын шанарые шалгадаг, зүбшэл заабари үгэдэг заншалтай.

Барилгын шанар шалгадаг инженер Марина Николаевна Абзаеватай эндэ уулзажа хөөрэлдэбэбди.

— Неделидээ нэгэ удаа нүхэр Мухумаевай бригадын коллективтэ ерэжэ, хүдэлмэриинь шалгадагби. Голодоһо гарган ушар энэ бригадын гэшүүдэй зүгһөө үзэгдөөгүй юм. Бригадирай мэргэжэл шадабариһаа ехэ юумэн дулдыдана. Энэ багахан коллектив олон үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө бүридэнэ. Нэгэ хүн шэнги эбтэй зетэй юм. Поездынгоо коллективэй этигэл найдалые харюулхал зон,— гэжэ инженер М. Н. Абзаева магтаалай үгэ хэлээ һэн.

Интернациональна коллективтэй дүтөөр танилсаабди. Бригадир Мухумаев — авар, Анатолий Мержыненко, Виктор Глушко — украин, Валерий Афанасьев, Леонид Ястреба — ород, Байрам Бедоев — осетин, Ю. Эрдынеев — буряад үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд юм. Тус бригадада ганса эхэнэр шулуушан бии. Хэн бэ гэхэдэ, поляк үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэ Станислава Михайловна Дерда мүн болоно. Станислава Дерда эрэшүүлһээ халтешье дутуугүй ажалладаг юм. Шулуушанай 4-дэхи разрядтай. Булан холбохо, сонхотой талын хананууды бодхоохо эгээл харюусалгатай ажал хэдэг. Халаанай туршада 1,5—2 кубометр хана барижа, зарим эрэшүүлые ахижа гарадаг байна. БАМ-ай барилгада Станислава 1974 онһоо хойшо хабаадалсана. Северобайкальск хотодо байрын гэрнүүдые социально-соёлой байшангуудые, промышленна объектнүүдые шулуугаар барилсаһан юм.

— Таксимо станцида вагонно депогой корпус бодхолсоһон хүм. Тиигэхэдэ Лапро, Улаан Магнит разъезднүүдые барилсааб. Энэ харгыемнай ашаа үринэрнай ашаглаха ааб за,— гэжэ С. М. Дерда хэлэнэ.

Шэмэрүүн хүйтэн һалхи шуурганда хүрин хара болошоһон хүдэр дорюун эхэнэр ажал хэрэг, хүдэлмэришэ нүхэд тухайгаа дулааханаар хөөрэнэ.

— Бидэ армян, осетин, буряад, ород гэжэ бэе бэеэ огто илгадаггүйбди. Тэгшэ һайнаар хүдэлөөд, үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдөөд ябадагбди. Гэр бүлөөрөө нүхэсэдэгбди. Бригадымнай бүлтэ хүбүүд сэхэ сагаан, урагшаа һанаатай зон. Тиимэһээл үдэр бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэбди,— гэжэ мэдүүлээ һэн.

Б. ЖАМЬЯНОВ,
Северобайкальскын түмэр замай отделениин машинистын туһалагша.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Шулуушан Б. Бедоев; 2. Барилгашад (зүүн гарһаа) М. В. Калашников, Ю. Эрдынеев.

Авторай фото.

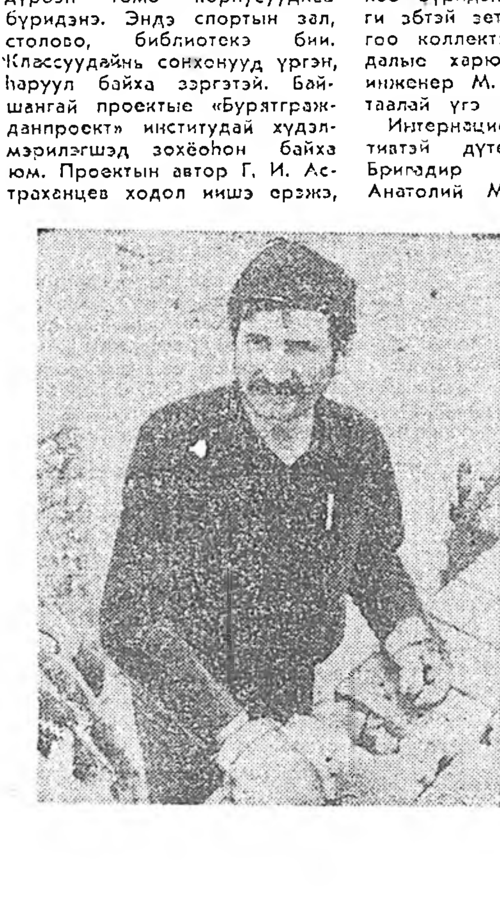

Совет орон дотор

МЕДИГҮҮД ХАРИЛСАНА

РИГЭ. Врачнуудые, архитекторнүүдые, барилгашадые, информатикын талаар мэргэжэлтэдые юун хамтаруулхаб гэжэ һанагдахаар. Элүүрые хамгаалгын талаар эндэ болоһон уласхоорондын симпозиумда иимэ мэргэжэлтэд хабаадаа. Тэрээндэ хабаадагшадай иимэ бүридэл элүүр энхын албантай холбоотой бүхы талануудта нягта харилсаа холбоо тогтоохо гэһэн эрмэлзэлээр тайлбарилагдана.

Эмнэлгын стационарнуудай проект зохёолго медицинын һалбарида хүтэлбэриие эмхидхэлгэ, хирургиин шэнэ һонин — эдэ ба бусад олон асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Симпозиумай үедэ Швециин ба Латвиин ортопедүүд суггаа операцинуудые хэһэн байна. Медицинскэ хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүдэй ба эм домуудай выставкэ хүдэлөө һэн. Литвагай, Молдавиин, Украинын, Эстониин, Россин Федерациин зарим томо городуудай мэргэжэлтэд симпозиумда уригдаһан байна.

— Латвида элүүр энхые хамгаалгын эмхи зургаануудай байдал тухай сэхэ хөөрэлдөөн болоо,— гэжэ Латвиин элүүрые хамгаалгын министрэй орлогшо В. Нагобадс тэмдэглэнэ.— Үлэһэн мүнгэн зөөриие түбэй газарһаа һомолхо гурим өөрыгөө харюулаагүй, тэрэниие үндэһөөрнь хубилгаха хэрэгтэй. Энэ шэглэлээр түрүүшын алхамууд хэгдэнэ. Страховой медицинэ республикын бүхы хүн зониие һайнаар хангаха арга олгохо гэжэ һананабди. Бюджедһээ предприятинуудһаа, хүн зонһоо ороһон мүнгэн тэрэнэй жасада нэмээгдэжэ байха. [...] талаар Швециин дүй д[...] бидэниие ехэтэ һонирхуу[...] Тиихэдэ нютагай эрхэ нүх[...]нүүдые хараада абажа, [...]ниие хэрэглэхэ ёһотой [...]нобди.

ЛИТВАГАЙ ШЭНЭ РАДИОСТАНЦИ

ВИЛЬНЮС. Литвагай [...] партиин (КПСС-эй хараа[...]гам баримталдаг) XXI съе[...] заседанинуудые дамжуу[...] «Совет Литва» гэһэн ра[...]диостанци хүдэлжэ эхилэ[...]

Гансашье Литвагай дү[...] бэшэ харин республика[...] холо гадуур ажаһуудаг [...] шагнагшад тэрэнэй дамж[...]ганууды үдэр бүри шаг[...] аргатай болоо. Республи[...] ажабайдалда боложо бай[...] үйлэ хэрэгүүд тухай са[...] мэдээсэхэ, политическэ ба[...] экономическа үйлэ хэрэ[...]дые тайлбарилха, ажалша[...] үгэ хэлүүлхэ гэжэ радио д[...]жуулганууды эмхидхэгшэд [...]раална.

«Совет Литва» радиост[...] Литва, ород ба поляк хэлэ[...] дээрэ дамжуулгануудые [...] юм.

...ДУДЭЙ ...МЭРИ

гээр ханданабди, обёороогүй шэнги болоод үнгэрнэбди,— гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ,—Энэл ушарhаа боложо, район дотор ниитын журам эбдэгшэд үсөөрнэгүй, харин улам олошорхо маягтай бо- дүүргэхэ байна. Районно Советэй гүйсэдкомой дэргэдэхи иимэ комисси 11 хүнhөө бүридэдэг. Мүнөө энэ комиссиие Д. Д. Нахацаков ударидана. Теэд тэрээниие hайнаар хүдэлнэ гэхын аргагүй. Журам хы хүтэлбэрилэгшэдые уриха. Иимэ зүблөөн болон суглаанууд дээрэ райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшонор урид абтаhан тогтоолнуудай хэр зэргээр дүүргэгдэжэ байhан

...РАМ БА ЭМХИДХЭЛ hАЙЖАРУУЛХА

...ам сахиха та- ...ргаалдаг орга- ...рилгонууд ту- ...дал арадай де- ...онно Советэй ... дээрэ хараг- ... түрүүлэгшын ... депутат Г. Н. ...эл хэhэн бай- ...льно-экономи- ...эбүүдые бэе- ... журам hай- ...алшадай по- ...и үүсэл дээ- ... энэ асуудал ...шанартай гээд, ...эмдэглэгдэбэ. ...урам hайжа- ...ай эдэбхи үүс- ... талаар рай- ... тэды ажал ...е, дутуу дун- ...олон байhаар. ...олон эмхи зур- ...аа хайша хэ- ..., журам эб- ... үшөөл дай- ... Зарим зо- ...урам хазагай- ... ажаhуудалай ...энэ ябадалнуу- ...а, тэсэмгэй-лоно. Райсоведэй элдэб комиссинууд үшөөл hулаар хүдэлнэ. Нүхэдэй сүүдүүд, эхэнэрнүүдэй соведүүд, hайн дуранай арадай дружинанууд ажалшадые хүмүүжүүлгэдэ гол түшэг тулгууринь болохо зэргэтэй аад, муугаар хүдэлhэн зандаа,—гээд нүхэр Цыбденова хэлээ.

Элидхэлшэшье, үгэ хэлэhэн депутадууд болон сессидэ уригдаhан нүхэдшье энэ асуудалай онсо шухала байhаниие тэмдэглээ.

Архидалгатай тэмсэхэ ябадалай ехэ удха шанартайе олонхи хүтэлбэрилэгшэд үшөөл hайнаар мэдэрээгүй байха юм. Тиимэhээ зохихо хэмжээ ябуулганууд гүйсэд абтаагүй байhаар. Архидалгатай тэмсэл гээшэ гансал архи наймаалалгые гуримшуулалгаар дүүрэхэ бэшэ, харин энэ хэрэгтэ ажалша бүхы коллективүүд эдэбхитэйгээр хабаадуулагдаха ушартай. Элүүрые хамгаалгын ба хуули гурим сахиха эмхинүүд, хэблэл, радио энэ талаар онсо үүргэтэй гээшэ.

Архидалгатай тэмсэхэ комиссинууд эндэ ехэ үүргэ хадаа албатан бүхэнэй ажалаа ели зэргэ дүүргэжэ байhыень гэршэлдэг. Албан ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг нүхэдэй хажуугаар хүдэлмэридөө хойрогоор хандадаг зон бии. Тэдэнэртэ дээрэhээ hануулга, заабаринууд али олон ородог. Жэшээлхэдэ, нүхэд Дармахеев В. Б., Цыренова Д. С., Гармаев В. Г., Еманов В. В., Токуренова А. Г., Галсанов Б. С. гэгшэдтэ райгүйсэдкомой түрүүлэгшын зүгhөө ажаглалта, шүүмжэлэл оло дахин хэгдэhэн байба.

Саашань депутат Г. Н. Цыбденова хүдэлмэриеэ эрид hайжаруулха талаар горитой арга боломжонуудай бии байhан тухай тогтоходоо, недели бүхэнэй эхиндэ болодог планёрко, летучкануудые болюулаад, (тэдэмнай угаа үни унжагайрдаг) неделиин түгэсхэлөөр гүйсэдкомой түрүүлэгшын кабинет соо «хиналтын үдэр гү, али час» үнгэргэдэг болоо hаа, дээрэ гэжэ дурадхаба.

Аппарадай хамтын суглаа hарадаа нэгэ дахин зарлаха, тэрээндэ эмхи зургаануудай бүтухай мэдээсэлнүүдые хэдэг байха.

Зониие хуули ёhо мэдэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ арадай университедүүд гол hуури эзэлнэ. Бүгэдэ арадай юридическэ hуралсал эндэл гараха ёhотойбди. Теэд тус университедэй хэшээлнүүдтэнь тон үсөөн хүн ябана.

Ажалай журам ба эмхидхэл hайжаруулха хэрэгтэ ажалша коллективүүд ехэ үүргэтэй гээд элидхэлшэ хэлэхэ зуураа, олонхи хүтэлбэрилэгшэд ажалай журам эбдэгшэдые далдална, хэмжээнүүдые абанагүй гэбэ.

Районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ арадай депутат В. Р. Монголов, районой КГБ-гэй начальник, арадай депутат В. И. Беломестных, «Туяа» колхозой малшан В. В. Балданов болон бусад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

КПСС-эй Ахын райкомой нэгэдэхи секретарь, арадай депутат В. З. Доржиев сессидэ хабаадажа, үгэ хэлэhэн байна.

Вл. ГАЛСАНОВ.

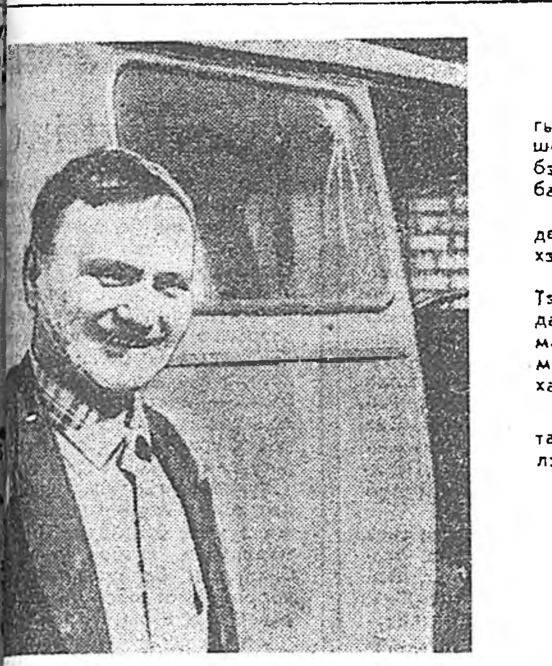

УРАГШАА ЭРМЭЛЗЭЛТЭЙ

Хориин районой хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын байшангай газаа «УАЗ-452» түхэлэй автомашинын жолоошон Максим Фадеевич Овчинниковтай уулзабабди. Тэрэ Хүрбэ голоор аяар Тохорюугта, Бага-Хүрбэ хүрэтэр ошохоёо байба.

Жолоошоноор хүдэлдэг М. Ф. Овчинников холо, ойрын хүдөө hууринуудаар ябажа, нэгэдэлэй тэндэхи филиалнуудта хэгдэhэн захилнуудые абаашажа үгэнэ.

— Гушаад шахуу жэлдэ жолоошоноор хүдэлжэ ябанаб даа. Тэрэнэйнгээ найман жэлыень эндэ хүдэлнэб. Сугтаа ажалладаг нүхэдни ехэ hайн зон. hара бүхэндэ хэдэн удаа парикмахерые болон телевизор, холодильник заhабарилагшадые машинадаа hуулгажа, ажахынуудай гүүртэ, отарануудаар ябаха ушарнууд гарадаг.

Хориин үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллектив урагшаа hанаатайгаар хүдэлнэ, нютагайнгаа хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ гүйсэд hайнаар хангахын тула оролдоно.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: автомашинын жолоошон М. Ф. Овчинников.
А. ЦЫДЕНОВЭЙ фото-зурагууд.

О

...н архи, ногоон ресторан...

...ай ниислэл хо- ...й магазинууд- ... улаан архи ...болонхой. Жэ- ...товары» гэжэ ...й 72-дохи ма- ...бүри бэшэшье ...жөөд лэ тэрэ ...дана. ...наймаалагдажа ...тухай эндэ хэ- Тиимэhээ хай- ...гарданаб гээд ...улмаар байна, ...ббото. 72-дохи ...баса, пельмень, ... hүн гэхэ мэ- ... шухала эдеэ ... наймаанда ...гарагдаба. Ээл- ...бтар олон бай- ... сагай байдэ- ... ядаха юумэн ...эжэ hанагдана. ...й дээжэдэ хүр- ... үглөөнhөө ...й үүдэ hахи- ...эй хүгшэд, үбгэд, олон үхибүүтэй эхэнэрнүүд, сеткэ, сүүмхэ, туулмагшье бариhан, бидон болон бусад амhарта наяруулhан hургуулиин наhанай үхибүүдшье олон бэлэй даа.

72-дохи магазин соохи тэрэ үдэрэй наймаанай эгээл гайхалтайнь юун бэ гэхэдэ, энэ ехэ ээлжээнэй байхада, архиин худалдагдаhаниинь юуштэб?

Сагаан эдеэн, мяханай зүйл хоёрhоо нэгэ метрэй зайда худалдагдажа байhан улаан архиие hарын эхиндэ ямаршье ээлжээгүйгөөр гаража байгаа гэжэ хэншье hанахагүй бэзэ. Тэрэ үдэр тус магазинай газаа исалжа байhан хүнүүдые холоhоо обёорхоор байhан юм.

Энэ хэлэгшэhээ тобшолол хэн: «Худалдаанда гараhан эдеэ хоолые яахадаа архитай хабсаруулнабта?»—гэжэ магазиниие даагшада, нэгэдэлэй хүтэлбэридэ заабол хандаха хэрэг гараба.

Ехэдээл hаа, нэгэ час тухай үргэлжэлхэ наймаае архитай хабсаруулхагүй арга бии. Үшөө хүйтэн байхада, нэгэ үүдэнhээ наймаа хэжэ байдаг магазин аад, мүнөө дулаан болоод байхада, архи юундэ магазин соогоо худалдаба гээшэб? Энэ нэгэдэхи асуудал.

Хоёрдохёор хадаа, архи абажа гарагшад тэрээнээ уухаяа хайшаа ошоно гэжэ hананат? Илалтын проспектhээ доошоо буудаг (гэшхүүрhээ хойгуур) асфальт харгы бии. Тэрэнэй хоёр талаар таригдаhан модод доро эгээ мүнөө архишадай ходо суглардаг болоhониинь харамтай байна.

Сүүмхээр дүүрэн «Агдам» абаhан бүлэг хүбүүд «ногоон ресторанаа» ошоё гэлдэhээр, бургааhадай эгээл үдхэн газарайнь дунда табигдаhан хоёр модон скамейкэ дээрэ налайжа hуушаhаниинь тэдэнэртэ энеэдэн, бусадта ханяадан бэлэй. Энэ нэгэл үдэрэй үзэгдэл бэшэ болонхой. 72-дохи магазинда архиин гараhан лэ үдэр эндэ «сэнгэжэ hуугшадые» заабол харахат. «Ногоон ресторанай» хажуугаар гаража ябахадатнай, шэхэндэтнай хажар үгэнүүд эрхэ бэшэ дуулдаха. «Хэрмэхэн» гэжэ яслисадhаа үхибүүгээ абаад ябаhан эхэ, эсэгэнэр тэрэ баrhaa холуур гарахые оролдодог болонхой.

Гэхэ зуура, гал гасуурhаа тодхортожо, гандажа хородог таримал hөөг бургааhаднай тэдэ хүйхэрнүүдээр гэшхэгдэжэ, хухалагдажа, улам ехээр гэмэлтэнэ, үсөөрнэ. Тиимэhээ энэ «ногоон рестораниие» хааха, усадхаха шухала гэжэ hанагдана.

Гадна Улаан-Үдын Советскэ РОВД-ын хүтэлбэридэ хандажа, «ногоон ресторан» хэды болотор хүдэлхэб гэжэ асууя.

В. ТОКТОХОЕВА.

ХАДАХАЙ

ТАСС АПН

ХИЛЫН СААНАhАА

...РЭНХЫ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД ЭХИЛБЭ

...ГЕН. Аюулгүй ...ха, харилсаа ...о асуудалнуу- Европын зүблөө- ... хүдэлмэ- ... хоёр үдэр ...дэхи зүб- ...аhан 35 оро- ... хэрэгүүдэй ...тэрэнэй хүдэл- ...дана. Гадаа- ...хэ албан зур- ...олгойлогшонор ... хараа бодо- ... үгэ буляал- ...дөөнэй эршэ ...ноойлбо.

Штадуудай гү- ...етарь Джеймс Бейкерэй хэлэhэн үгэ ехэ hонирхолтойгоор шагнагдаhан байгаа. Гуманитарна ба бусад асуудалнуудаар зүблөөнэй үрэ дүнгүүдые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхын тула тэрэниие гүнзэгырүүлхэ шухала гэжэ тэмдэглээ. Энээнтэй дашарамдуулан, США-гай гүрэнэй секретарь министрнүүдэй хабаадалгатай жэл бүриин уулзалганuудые үнгэргэхые дурадхаба.

Сүлөөтэ hунгалтын, олон партиhаа бүридэдэг байгуулалтын ба хуулиин гол ёhонуудые hайшаахыень США-гай гүрэнэй секретарь Копенгагенай хуралдаанда хабаадагшадые уряалба.

Энэ хуралдаан дээрэ юрэнхы хөөрэлдөөнүүд эхилбэ. Бүхы асуудалнууд тусхай делегацинуудай 600 шахуу түлөөлэгшэдэй үзэмжэдэ табигдана. Аюулгүй байдал хангаха, харилсаа холбоо тогтоохо талаар ниитэ Европын зүблөөндэ хабаадаhан оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй дэбжүүлhэн дурадхалнуудтай хүдэлмэри комиссинууд дээрэ үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

...ЧЕВТОЙ УУЛЗАЛГАНУУД»
...НОМТОЙ ТАНИЛСАЛГА

...лиин Коммунис ... мэдээжэ ...ша, партиина ... асуудалнуудай ...эй ЦК-гай ко- ...үүлэгшэ Анто- ... «Горбачевтой ... гэжэ номтой танилсалга Италиин парламентын байшан соо болобо. Италиин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Джулио Андреотти, парламентын депутадуудай палатын түрүүлэгшэ Леонильде Йотти номтой танилсуулгын ёhололдо хабаадаhан байгаа.

«Эдитори Риунити» гэдэг хэблэлэй барлажа гаргаhан энэ ном 1984—1989 онуудай үйлэ хэрэгүүд тухай хөөрэнэ. Эндэ М. С. Горбачев гол hуури эзэлнэ. Энэ хүн шэнэ ёhoop бодомжолдог, политическэ эдэбхи үүсхэлтэй хүн юм.

...ЗИДЕНТ Дж. БУШАЙ МЭДҮҮЛГЭ

...ТОН. Президент ...конгрессто рес- ... болон демо- ...хүтэлбэрилэгшэд- ...даа, совет-аме- ...тушаалта хүтэл- ... уулзалгын дүн- ... мэдээсэбэ. Со- ...ай манай ха- ... юрэнхы шэн- ... тэрэ онсо анха- ...улаа. Чехословакида, Польшодо, Румынида, Венгридэ демократиин үргэдхэгдэхэдэ, ороной түүхэдэ хараа түсэбтэ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга ехэ туhа хүргэhэн байгаа. Зүүн Германи тухай, Германиин хоорондохи ханын унагаагдаhан тухай эндэ хэлэгдөө гэжэ Сагаан байшангай хэблэлэй секретарь Марлин Фицуотер мэдээсэбэ.

«Советскэ Союзай бэелүүлжэ байдаг экономическа ба демократическа хубилалтануудтухай президент мэдээсээ,— гэжэ тэрэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ,— Энэ хараа шэглэлээ үргэлжэлүүлхэдэнь, бидэ туhалхые хараална бди. Советскэ Союзтай манай харилсаануудта бии байhан олохон бэрхэшээл түбэгүүдые тэрэ найруулан харуулба».

МОНГОЛОЙ ОРШУУЛАГШАДАЙ СЪЕЗД

УЛААН-БААТАР. Оршуулагшадые нэгэдүүлхэ, тэдэнэй эмхи байгуулха, тэдэниие hурган бэлдэлгын гуримые нарижуулха, мэргэжэл шадабариинь дээшэлүүлхэ, авторай эрхэнүүдые хамгаалха, иимэ мэргэжэлтэй хүнүүдэй социальна эрхэ байдалые hайжаруулха — гэhэн гол зорилгонууд Монголой оршуулагшадай холбоонoй (СМН) урда табигдана. Улаан-Баатарта болоhон съезд шэнэ зохёохы эмхи байгуулха тухай шиидхэбэри баталан абаа. СМН-гэй Устав тэрээн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталагдан абтаба.

Оршуулгын мэргэжэл хадаа Монгол орондо заншалта мэргэжэлнүүдэй нэгэниинь болоно. Түбэй Азида хэбэри баталан абаа. СМН-харин гүрэнүүдтэй оронoй соёлой холбоо барисаае хүгжөөлгэдэ Монголой оршуулагшад ехэ үүргэ дүүргэhэн байгаа. Эртэ урда сагай эндэхэг арадай бурхан шажанай «Ганжуур» ба «Данжуур» гэжэ айхабтар ехэ суглуулбари зохёолые шадамар бэрхээр оршуулжа, олоной үзэмжэдэ табиhан ушар энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ. Юуб гэбэл, эдэ зохёолнууд 333 ботиhoo бүридэнэ.

Мүнөөнэй Монгол орондо оршуулагдаhан литература үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байна. Харин хэлэнүүдhээ уран hайханай хэдэн зуугаад зохёолнууд жэл бүхэндэ хэблэгдэжэ байдаг.

Хүн ба үе саг

ГАШАЙДА БОЛОhОН ГАЙ ТОДХОР

БИ 1942 онhoo партиин гэшүүмби, ажалай ветеран, пенсионерби. Далан наhатай би үни холын хүлгөөтэ сагые яашье мартаха аргагүйб. Үни холо үнгэрhэн сагые, нютаг нугынгаа зоной алдарта намтар, түүхые залуу үетэн шудалха, мэдэхэ ёhотой.

Тиимэhээ Гашайда болоhон гай тодхор тухай тон hайнаар мэдэхэеэ, hонирхожо үзэхэеэ, энэ жэлдэ архив шэнжэлээб. Тиихэдээл арсажа болошогүй, тон үнэн баримтануудые олооб. Гашуудалтай, hүрөөтэй тэрэ сагта миниин түрэhэн нагаса — Дугаров Дондог Найданович арад зоной түлөө ябаhаар, ами наhаяа алдаhан байна.

«Гашайн волостьдо боложо байгаа газарай тоосоото байдалые шалгажа, хэмжээ абаха, хүлгэжэ байhанород, буряад зониие эблэрүүлхэ комиссинтай түргэн Гашай ошо»,— гэжэ Дондог Дугаровай нэрэ дээрэ табигдаhан телеграмма архивта байна. Тэрэл телеграммын ёhoop, Хориин аймагай дүүмэhээ Дондог Дугаров, Дулзен Цыдыпов гэгшэд Гашай ошоhон байна. Батнай-Харганын хошуунhаа Дашацырен Шойнзонов комиссиин гэшүүн боложо, Гашай ошоhон байна.

Гашайда болоhон аюулай hүүлдэ амиды үлэhэн Дашацырен Шойнзонов иигэжэ бэшэhэн байна: **«Суулга нютагта суглаан болоо. Тэндэ Дулма Дугарова, Хошуунай бэшээшэ Доржо Эрдынеев байгаа. Зонтой хөөрэлдэhөөр тухайлхада, бүхы Түгнэ, Суулга, Гашай тосхонуудаар зониие олоор алаа, гэр барааень галдаа, зөөриень тоноо. 1918 оной июлиин 5-да аргагүй олон бандит Батнай-Харганын хошуунай управын мүнгэн сангай кассые тоноо. Тиихэдэнь Хошуунай управа, тэндэхи милицишье энээниие элирүүлээгүй, хэмжээ абаагүй. 1918 оной августын 8—9-дэ Суулгын дасанай үнэтэй сэнтэй зөөриие тэдэ хулгайлаа. Ламанарай 150 гэр галдаа».** Шойнзоновой гэршэлhэн саарhан архив соо бии.

Суулга нютагhаа Импилов, Даша-Доржо Рабданов, Намонь Батомункуев, Түгнэhөө Очир Мункуев, Нембо Базаров, Түгнын-Адагhаа Василий Юмсурунов, Ноёхоной сомонhoo Бадма Ринчинов, Суулгын дасанhаа Даша Дабаев гэгшэд алуулаа гэжэ Бурнацкомой гэшүүн Ирдынеевэй гэршэлгэ архив соо байна.

Тэрэ муухай шэрүүн сагта манай тала дайдаар хэрхис дайсан Колчак, атаман Семенов, барон Унгерн, сагаан чехүүд, революцида харша элдэб эсын этэгээдүүд гал түймэр, алуур дээрмэ хэжэ, ород буряад хоёрой хоорондо hа хаяжа, гам хайрагүйгөөр hүйдхэжэ, алалсуулжа байгаа ха юм даа.

«Дасан тоногдожо, аргагүй үнэтэй сэнтэй 16 мянган ном хулгайлагдаа. Нэгэ номынь 850 түхэриг сэнтэй:,— гэhэн Сэнжажаб Доржиевай дээрмэшэд тухай хэhэн мэдүүлгэ архивай л/д 292-дохи номерой хэрэг соо байна.

«Суулгын сомоной аха дүү Ванжиловтанай, Батуевтанай гэрнүүд галдагдаhан байна. 50 хазаар моритой танигдаагүй хари зон бии боложо, hүроотэй гал түймэр соробхилжо, хүл хөөрсэг болгоо. Энэл үедэ Хуушан-Гашайн Носковой гурбан хүбүүд баригдаад, тэдэнэр Суулгын дасанай дэргэдэхи сэргэнүүдтэ хүлигдөө. Иимэ юумэнэй болоходо, комитедэй түрүүлэгшэ Филипп Евтеевич, секретарь Горбатых гэгшэд баригдагша гурбан хүбүүдэй эсэгэ Носков Прокопий Степановичые мүшхөө»,— гэжэ 1918 оной июлиин 13-да бэшэгдэhэн мэдүүлгэ архив соохоо олдобо.

Иимэ гай тодхор болоод лэ, үймөөтэ сагта Зүблэлтэ засагай түлөөлэгшэдhөө бүридэhэн комисси Суулга худар ошоо ха.

Буряадуудай талаhаа Хориин аймагай дүүмын гэшүүн Дугаров Дондог, Суулгын зайhан Соднампилов гэгшэд ба бусад, ородуудай талаhаа Гашайн комитедhээ Горбатых, республикын түлөөлэгшэ, областиин гүйсэдкомой таhагые даагша Смолин Капитон Данилович ошоо.

Эгээл энэ үдэр Суулгын дасанда зунай Майдариин хурал боложо, энэ hайндэртэ ерэhэн зон аргагүй олон байгаа. Хуралай дүүрэхын урдахана Хориин аймагhаа ерэhэн түлөөлэгшэ Дондог Дугаров хуралда ерэhэн зондо хандажа, нютаг нугануудаар боложо байhан аюул тодхор, хулгай дээрмэ, гэмтэ ябадалнуудые элирүүлхэ, хэмжээн абтаха ёhотой гэжэ хэлэhэн байна. Сугларhан бүхы зониие областиин гүйсэдхэхэ комитедэй резолюцитай hүүлээрнь танилсуулаа. Энэ резолюци хадаа буряад зоной Түгнэhөө зөөжэ ошохо тухай, буряадуудай автономито эрхэ тухай байба. hүүлээрнь Д. Н. Дугаров Гашай нютагта hуудаг буряадуудые Шэнэ-Харлуун (Гашайhаа холо бэшэ) газарта суглаанда ошохыень уриба. Гүрэнэй түлөөлэгшэ Дугаров **«сэргэдэ хүлеэтэй Носковой 12-той бага хүбүүе — Проньыень табюулба. Батуевтанай гэрнүүдые галдаhан аха дүү хоёр Носковуудые Шэнэ-Харлуун туужа абаашахые захираа»,**— гэжэ Долгоржапов Джагмат Добдонович гэгшын 1918 оной августын 15-да мэдүүлhэн мэдүүлгэ архивай л/д 19-дэхи номерой хэрэг соо уншагдаба.

Архивай л/д 19—21-дэхи хэрэгүүд соо республикын түлөөлэгшэ Смолиной айлнуудаар ябажа, зонтой хөөрэлдэhэн, шалгаhан тухай бэшээтэй.

«1918 оной июлиин 24-дэ комиссиин гэшүүд ерээ. Найман буряадуудтай Дондог Дугаров ерээ. Теэд ородуудайнь талаhаа хэншье ерээгүй. Бүхы тэндэ ерэhэн зон ородуудай комиссиие 15 час болотор хүлеэбэбди. Үглөөдэрнь, июлиин 25-да одоол хоёр талаhаа комисси сугларба. Дугаров бидэ хоёр Зүблэлтэ засагай түлөөлэгшэд хадаа, алишье талые баряагүйбди. Ородуудай тала Гашайhаа мандадтай 2 хүн, Шаралдайhаа — 2, Мухар-Шэбэрhээ —2, Шэнэ-Заганhаа — 2, Наквасинhаа Олейников, Шаралдайhаа Ребятин гэгшэд ерээ.

Июлиин 25-да үдэрэй 2 часта съездын суглаан 2 асуудалтайгаар эхилээ. 1. Газарай асуудал. 2. Газарай хубаари тухай.

Эдэ хоёр асуудалаар хөөрэлдэhэнэй hүүлээр, нютаг нютагаар боложо байhан гай тодхор тухай асуудал табигдаа. Бүхы аюул тонуулhаа 41 мянган түхэригэй гарзада улад зон ороо, тэрэнниемнай, шэнэ засаг, бусаагты, түлэгты гэжэ Гашайн ородууд мэдүүлбэ. Буряадуудай тала баhал тэды ехэ гай тодхорто орооб-ди, манда баhал туhалагты гээ. Суглаанда ерэhэн ородууд Дондог Дугаровта хандажа: «Юундэ эндэ иимэ олоороо буряадууд ерээб!» гэhэн асуудал табиба. Тиихэдэнь тэдэ улад дасанда хуралда ерээд, бусажа ябаа бэшэ юм гү гэжэ Дугаров харюусаа. Тиигээд лэ съездын үшөө дүүрээгүй байтар, гэнтэ буу зэбсэгтэй моритой аргагүй олон сэрэг Гашай тээhээ ухаа тооhо урьюулан орожо ерээд, суглаагшадые буудажа, добтолжо ороо»,— гэжэ 1918 оной августын 16-да засагай газарта гэршэлhэн Д. К. Смолиной үгэнүүд архивта байна.

«Съездэ сугларhан суглаашадта добтолhон hүрэг олон моритой уладынь «Роза» гэжэ Благовещенскhээ ерэhэн контрреволюционно тагнуулай отрядай тонуулша бандидууд байгаа. Эдэ бандидуудай добтолгоhоо боложо, съезд тогтоолшье гаргаагүй, суглаашад бүгэдэ бэеэ аршалан тарашоо hэн»,— гэжэ Ребятин гэршэлhэн байна.

Энэ хүлгөөнэй болоhоной удаа зарим улад эндэ тэндэhээ сугларжа, юунэй боложо байhаниие гайхалсан, саашань хөөрэлдэхэ, сугларха гэхэдэ, олонхидынь үгы байhан байгаа ха. Тэндэхи нэгэ гэр соо тушаагдаад байhан Варфоломей ба Иван гэжэ Носковой хоёр хүбүүд, мүн үшөөшье ондоо бэшэ гэршэнэрые Дондог Дугаров мүшхэбэрилжэ, ямар ушарhaa, юунэй түлөө гэрнүүд галдагдааб, хулгай дээрмэ болооб гэжэ элирүүлбэ. **«Архип Овчинников, Ермолай Молчанов, Роман Шадрин, Егор Кравцов гэдэгүүд гэрнүүдые галдагты гэжэ захираа»,**—гэжэ Носковой хүбүүдшье, ондоо гэршэнэршье Дугаровта мэдүүлээ. Тиихэдэнь Дондог Дугаров газаашаа гараад, газаа сугларaад байhан зондо хандажа: «Ябая, тэрэ Гашай ошое»,—гээ hэн гээд, мүшхэбэри дээрэ Филипп Козлов хэлэhэн байна. «Талые Ключи хүрөөд байхадаа: «Ши, Козлов, түрүүн Гашай ошоод, бүхы зониие суглуул, нэгэ тээhээ стол оложо, газаа табяарай, түргэн яба»,—гээ hэн гээд Козловой мэдүүлhэн үгэнүүд архивта бии.

Минии бодоод үзэхэдэ, республикын түлөөлэгшэ К. Д. Смолиниинь хаанань байгаа юм гэжэ гайхахаар. Носковой хүбүүд ба бэшэ гэршэнүүдэй гэршэлhэн, гэр бараа галдагты гэжэ захирагшад Архип Овчинников, Ермолай Молчанов, Роман Шадрин, Егор Кравцов гэгшэдтэй тэдэниие нюурдалдуулха, тэдэ гэмтэдые арад зоной урда элирүүлхэ гэhэн зорилго комиссиин гэшүүн Д. Н. Дугаров табиhан байгаа ха. **«Июлиин 24-дэ Гашай ерэжэ, газарай асуудалаар съездэ хабаадалса»,—гэhэн тэмдэг-бэшэг Хориин дүүмын түлөөлэгшэ Дондог Дугаров намда эльгээгээ hэн»,** —гэжэ Дашацырен Шойнзоновой гэршэлhэн мэдүүлгэ, үшөө хуушан монголоор Дондог Дугаровай бэшэhэн бэшэг архивта байна.

Минии эжы, абын, Дондог нагасын нүхэр Дугарова Жана Цыденовнагай, үндэр наhатай бусадшье зоной хөөрэлдэдэгөөр, тэрэ үни холын 1918 оной июлиин 25-да, аяма зунай халуун үдэр Гашайда газарай хубаари тухай болоhон аргагүй ехэ тоосоон, гэр бараа галдаhан гэмтэд тухай хэлсээн дээрэhээ ород буряад хоёрой хоорондо тулалдаан боложо, Зүблэлтэ засагайнгаа түлөөлэгшэдые зэрлигээр зобоожо эхилhэн буhалгаашад амидыгаар хүл, гэрнүүдыень сэбшэжэ, бүгэдыень гүнзэгы худаг руу хаяад, зоной абажа хүдөөлүүлхэ гэхэдэшье, харуулшадые табинхай, хэдэн хоног соо хүниие дүтэ табяагүй аад, худаг соохи уладынь олохон хоногто hүрөөтэй муухайгаар hүхирэлдэhөөр, зобоhoop ами наhаяа алдаhан гэхэ.

«Хошуунай гэшүүд Тушемилов, Шойнзонов ба Лодонов гэгшэд мүшхэбэридэ ерэхээ арсаа. Юушье хэлэжэ үгөөгүй. Тиихэдэнь Дээдэ-Түгнэ Сондуевта ошооб. Тэрэм түрүүлэгшэ байхала арсаад, бүхы хэрэгээ Цыреновтэ тушаагаа. Энэ Цыреновынь «ДУГАРОВ ДОНДОГТОЙ 7—8 хүн алуулаа» гэhэн саарhа харуулаа»,—гээд, Батнай-Харганын хошуунай милиционер Дэванамдаковой гэршэлhэн юумэниинь 1918 оной ноябриин 29-нэй тогтоол соо байна.

Архивай л/д 119-дэхи хэрэг соохи саарhануудай ёhoop, миин 8—9 хүн алуулаагүй байна. **«Хэдэн хоноhон хойно алуулhан зониие худаг сооhoo гаргажа харахадань, бүгэдэ ужэжэ низаршаhан, танихыншье аргагүй, гансал тархинуудынь, гар хүлнүүдыень тоолоходо, 16 хүн болоо hэн»,**— гэжэ Терентьев гэгшын гэршэлгэдэ Хориин аймагай милициин начальник Чайкинай гараа табиhан саарhан архивта байна.

Нагаса тухайгаа хэдэн үгөөр тэмдэглэхэдэ, иимэ байна, 1884 ондо мүнөөнэй Хэжэнгын аймагай Мүнгэд гэжэ нютагта арбаад үхибүүтэй, тон үгытэй Найданай Дугарайда Дондог нагасамни түрэhэн юм. Үхибүүд соонь тон hүбэлгэн, хурса, өөрэ янзын хадань, урагшаа hанаатай Дугар эсэгэнь Дондогоо ном бэшэгтэ hургахаяа Хүлэй приходско 2 класстай hургуулида оруулаа гэхэ. Тэрэ hонор хүбүүниинь түргэн уншажа, бэшэжэ, ородоор хөөрэлдэжэ hураа ха.

Энэ hургуулияа дүүргэмсээрнь, ганса мориндоо хоюулаа hундалдажа, хүбүүнтээ Карбаиновка гэжэ газарта hуудаг танил Карбаинов Иван Ивановичта хүрэжэ, хүбүүгээ hургуулида hургахам, мүнгэн хэрэгтэй болоо гэбэ ха. «Таламни, энэ мориием 25 түхэригөөр абыш даа»,—гээ. Тэрэ Иван талань оройдоол 15 түхэригтэй байнам, бэшэ мүнгэгүйлби гээ ха.

Дугар нагаса зориhондоо хүрэхэл гэhэн хүн хадаа гансахан мориёо 15 түхэригөөр худалдажа, Үдын-Байшан ерээд, багшанарай семинарида Дондогоо (Хабтаанайгаа) оруулаад, өөрөө эмээлээ үргэлөөд, ябагаар гэртээ бусаhан юм гэхэ. Оруулhанайнь урманда Дондогынь тэрэ семинарида саг үргэлжэ hайнаар hураад, мүнгэн медальтайгаар дүүргээ. Эжымнай ходол магтагша бэлэй. Ямар hургуулида hураhан юм, эжы хэлэхэдээ, Эрхүүдэ баhа hураа hэн гэгшэ бэлэй. Хэды ондо юм, бү мэдэе, нагаса Петербург ошоод ерэхэдээ, улаан шулуутай, алтан hиихэ бэhэлиг хоёрые манай эжыдэ бэлэг асаржа үгэhэн байгаа. Тэрэнь бии hэн даа.

Дайнай, ажалай ветеран, 1939 онhoo партиин гэшүүн Раднаев Шираб Раднаевичай хэлэhээр, Шэтын областиин Бада-Хүсөөтын hургуулиин эдир түүхэшэдэй элирүүлhээр, Дондог Найданович Дугаров 1915 ондо Бадын Хүсөөтэ нютагта эхин шатын hургуули нээhэн хүн байна. Тэндэ хоёр багшанар хүдэлhэн юм ха. Дондог Найданович буряад-монгол хэлэ бэшэг, хоёрдохи багшань —ород эхэнэр, хүүгэдтэ ганса ород хэлэ заагаа. Энэ hургуулиин эхи табиhан Дондог Найданович Бадын зондо **Хабтаанай багша** гэжэ нэрлүүлдэг байгаа.

Тэдэ багшанар хоёр жэл соо Хүсөөтэ нютагта hургуулиин шабинарые ном бэшэгтэ hургахадаа, шанар hайнтайгаар, мартагдашагүй бүхөөр hургаhанайнь ашаар тэрэ сагай байдал сооhoo гурбан хүбүүдынь соёл, эрдэм шудалжа, элдэб суута эрдэмтэд боложо тодороо.

Гармын Цэдэн-Доржо геолого-минералогическа эрдэмэй доктор, олохон жэлдэ Сахалинай «Дальуголь» нэгэдэлдэ ахалагша инженерээр хүдэлдэг байгаа. Рыгдолон Эрдэмтэ (нютагтаа hаадай гээд нэршэhэн) Зүүн Сибириин мэдээжэ археолог, ехэ эрдэм hургуулитай хүн байhан юм. Ринчинэй Барадий гэгшэ КУТВ-да (Зүүн зүгэй ажалшадай коммунис университет) гэжэ дээдэ hургуулиин багша болоhон байгаа. Эдэ эрдэмтэдhээ эхилээд, тэрэ нютагай олохон хүбүүд, басагад эрдэм hургуулиин эхи абаhан байхэ юм.

Манай мэдээжэ, бэлигтэй уран зохёолшо Барадий Мункуевичай эсэгэ Мүнгэн Мункуевич Дондог Найдановичта наhаар дүтэрхы, тэрэ үедэ залуухан хүбүүн ябаhан байна. «Дугарай Дондог тэрэ урданай сагта ехэ эрдэмтэй, hонор хурса, буряад-монгол, ород hургуулитай залуу хүн ябаа. Тиимэhээ арад зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулхадаа: «Ород хэлэ бэшэг шудалангүй, буряад зон соёл болбосорол, хүгжэлтэ, эрхэ сүлөөгөө, эрдэм бэлигээ олохогүй» гэжэл хододоо хэлэгшэ»,— бэлэй гэжэ Барадиин бабай ходол дурдагша бэлэй гэжэ Шираб Раднаевич хөөрөө hэн.

Дондог нагаса hүүлдэнь Харганын волостиин правлениин бэшээшээр томилогдоо. Хүдэлhөөр байтараа, волостиингоо ахалагша ноён Бамбын Цырентэй үзэлөө тааранrүй хүдэлхэеэ болёо ха.

Октябриин хубисхалай үедэ Зүблэлтэ засагай түлөө тэмсэгшэ большевигүүдтэй үзэлөө тааран, арад зоной эрхэ сүлөөгэй, энхэ амгалан байдалай түлөө хэрэгтэ тэрэ эрмэлзэжэ ороо. Эрдэм номтой, урагшаа hанаатай, багша ябаhан Дугаров Дондог Найданович Хориин аймагай комитедэй гэшүүн болоо.

Ерэн наhан дээрээ наhа бараhан тусхайта пенсионер, манай партиин ба ажалай ветеран Эрдынеев Цырон Эрдыневич иигэжэ хэлээгшэ hэн: «Дондог Дугаров хадаа партида орохо гэжэл байтараа, алуулшоо юм даа. hүрхэй бэрхэ хүн ябаhан гээшэ. Харатайханаар лэ Гашай эльгээгдэжэ, аюулда ороhон юм».

1918 оной июлиин 25-да нагасамни — Дугаров Дондог Найданович, Дабаев Даша, Цыдыпов, Галсанов, Цыдыпов Доржо — хамта дээрээ арбан зургаан хүн арад зоной түбхинэн ажаhуухын, жаргалта байдал тогтоолсохын түлөө эрмэлзэhээр, ами наhанhаа хахасаhан байна.

«1919 оной март hарын 21-дэ Шэтын сэрэгэй-полевой сүүдээр Благушин Яков гэгшэ Гашай дээрэ алуур хэлсэhэнэйнгээ түлөө Үдын-Байшанда сүүдлүүлжэ, толгойн сааза хүүлэбэ»,— гэhэн тогтоол архивай материалнууд соо уншаа hэм.

«1919 оной апрелиин 4-дэ Пашенский гэгшэтэй хамта 15 хүн алуур, тонуул эрхилhэн алуурша бүлэг гэмтэд Үдын-Байшангай түрмэдэ тушаагдаба»,— гэжэ милициин начальник Чайкин тэмдэглэhэн байна.

Архив соохи л/д 357-дохи хэрэг соо Үдын-Байшангай милициин начальнигай 1919 оной апрелиин 6-най тогтоол байна: **«1918 оной августын 7-до Гашайн хэрэг харагдаба. Шэтын сэрэгэй сүүд тогтообо: «Зэбүүн муухай алуур Гашайда хэhэнэйнь түлөө Назаров Севостьян, Борисов, Антонов Абрам Иванович, Павлицкий Филипп Прокопьевич, Матвеев Тимофей Филиппович, Овчинников Фёдор Артемьевич, Калашников Кирилл Евсеевич, Калашников Дмитрий Евсеевич, Фомин Тимофей Федосеевич гэгшэдые ами наhанhаань хахасаан, толгойн саазалалга гүйсэдхэхэ...»**

Үнгэрhэн сагта иимэ ехэ гай тодхорой манай республикада болоhон ушарай Буряадай түүхэдэ хүсэд hайнаар оруулагдаагүй байhаниинь ехэл харамтай байна. Буряадай АССР-эй түүхын 3-дахи бүлэгэй 170-дахи нюурай 4-дэхи абзацhаа Гашайн аюул тухай бэшээд, алуулагдаhан 16 зоной нэрэ обог, шуhата муухай алууршадай нэрэшье яахадаа бэшэгдээгүй үлэhэн байгаа гээшэб? Манай арадай түүхэ бэшэдэг, шэнжэлдэг эрдэмтэднай, эрдэмэй кандидадууд, докторнууднай юундэ үнгэрhэн сагые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, үнэн болоhон үйлэ хэрэг тухай сэхэ бэшэдэггүй юм?

Арад зоной жаргалта байдалай түлөө тэмсэжэ, ами наhаяа алдаhан 16 хүндэ Гашай нютагта хүшөө табигдаха, хүн бүхэнэйнь нэрэ мүнхэлэгдэхэ ёhотой!

Галзууд угай Дондог Найданович Дугаровай наhанайнь нүхэр Дугарова Жана Цыденовна нүхэртээ залуугаар хахасаа. Тэрэ холо сагта, Хүсөөтэ нютагта Дондогтоёо эхи табиhан багшынгаа ажалые хүгшэн наhан болотороо хэжэ ябаа юм. Тоогүй олон жэлдэ Хэжэнгынгээ hургуулида багшалжа, аргагүй олон үхибүүдые үнэн зүрхэнhөө оролдон, эрхим hайнаар hургаа. Энэ хүндэтэ ажалаараа алдаршажа, РСФСР-эй hургуулиин габьяата багшын нэрэ зэргэдэ хүртөө. hэн. Олохон жэл соо эрхим hайнаар багшалhанайнь түлөө Эхэ оромнай Жана Цыденовна Дугаровае «Хүндэлэлэй Тэмдэг», Ленинэй орденуудаар шагнаа hэн.

Шэнэ байдалай түлөө ами наhаяа алдаhан Дондог Найдановичаа hанан, hанан шаналдаг, омогорхон, танил зондоо хөөрэдэгшье hэн. Город ерэхэдээ, Хоца Намсараевтандаа айлшалжа, үнөөхи Хабтаанай багша тухайгаа хөөрэлдэдэг байгаа. Хоца Намсараевтан Хэжэнгэ ошоходоо, заал hаа, Жана Цыденовнадаа айлшан боложо буудаг байгаа гэхэ.

Хабтаанай нагасаяашье, Жана абгайгаашье зонойл түлөө, ургажа ябаhан тэрэ үеын залуушуулда ехэл зүб харгы, заабари номнол үгэhэн түрүү зэргын улад ябаа гэхэ байнаб.

Тиимэhээ энэ хөөрөөгөө дүүргэхэдээ, үнгэрhэн сагай үйлэ хэрэгүүд түүхын хуудаhанда тэмдэглэгдэхэ ёhотой, ургажа ябаhан залуу үетэн тэрэ сагые мэдэжэ, жаргалта hайхан байдалаа бүри хүгжөөхэ, дэлбэрүүлхэ ёhотой гэжэ үшөө дахин hанамжалнаб.

Л. БАЗАРОВА,
партиин ба ажалай ветеран.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Н. Дугаров.

VI. ХАЙЛААР, МАНЖУУРТА. БУСАЛГА

(Түгэсхэл. Эхиниинь майн 29, 30, 31-нэй, июнини 7, 8-най номернуудта).

Хитадай Арадай Республикын ниислэл хото Пекинэй оршодог Хэбэй провинциин газар дээгүүр поездмнай шуумайна. Ойгоор бүрхөөгдэһэн хадануудай дундуурхи таряалангууд эндэ хүхэрэн һалбаранхай. Зунай шэнжэ март соошье айхабтар элеэр мэдэрэгдэнэ. Тиимэһээ купе соомнай бүгшэм, халуун.

Хайлар хүрэтэр хоёр сүүдхэ соо шахуу ябаха баатай болохобди. Бидэнэрэй унтаад бодоходомнай, вагоной сонхын саанахи байгаалиин түхэл шэнжэ тад ондоо болошонхой байба. Хабшал хабшуу газар зүүдэн мэтээр холодон ошожо, үргэн тала дайда нэмжын байба. Һөөг бургааһаар бүһэлэгдэһэн, хаяалагдаһан талын дундуур хони, ямаан атарлан бэлшэнэ, үхэр мал налюур газараар таран, нялха ногоо, хагда шэмхэлнэ, адуун һүрэгүүд харагдаад, поезд руумнай хаража байһанаа, талын гүн руу тооһо бурьюулан ошоно.

Бидэнэрые Манжуур станци хүрэтэр үдэшэжэ ошохо һанаатай ябаһан Түмэрөө гуай хубиин магазинай эзэн Баатар гуайтай танилсуулба. Тэрэ Хайларта 80-аад оной эхин багаар магазин нээгээ. Түрүүн жэжэ-божо юумэ худалдаһаар байтараа, яһала баяжаа. Мүнөө нэгэ миллион юаниин эд бараа худалдадаг болоо юм.

«Гол түлэб эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалданаб даа. Мүнөө Хайлар соомнай нэмда «уйтаншаг» болоод байна. Советскэ Союзай худалдаа наймаанай эмхи зургаануудтай холбоо барисаа тогтоохо һанаан бии. Зүгөөр мүнөө дээрээ иимэ арга боломжо олдоодүй байна. Аргын олдоо һаа, иимэ ябуулга хэхэ һанаан бии»,— гэжэ Баатар гуай ехэ томоотойгоор дуугарха юм.

Манай поездын вагон-ресторанай тогоошод аха, дүү Ли Минчин Ли Танчин хоёр бидэнэрээр ехэл һонирхоо янзатай. Тиимэһээ Хайлар хүрэтэр эрхим һайнаар эдеэлжэ ябаабди. Эдэнэр арба гаран жэл соо вагон-ресторанда ажаллана. Мүнөө гар доронь байһан продуктнуудаар вагон-ресторан соогоо 400-гаад янзын эдеэ хоол бэлдэжэ шадахаб гэжэ Ли Минчин онсолон заагаа бэлэй.

Харгыдаа Дамба гуайн нютаг болохо Улаан-Хотоор, Түмэрөө гуайн нютаг Тунляо хотоор гарабабди. Эндэ байгаалиин шарай шэрүүн боложо, тала дайда шаргал шара, хүйтэн болһондол һэнэгдэхэ юм. Игэжэ бидэнэр Хүлэн-Бүйрэй аймагай газар дээрэ гараад, ниислэл хото Хайлар тээшэнь шуумайбабди.

Хүлэн-Бүйрэй аймаг Хитадай зүүн-хойто зүгтэ оршодог юм. Тэрэ Хайлунцзян провинцитай, Советскэ Союзтай болон Монголой Арадай Республикатай хилэтэй, 250 мянган дүрбэлжэн километр талмайтай, 13 хошуунууд болон хотонуудтай, Дагуурай, Эвенкын, Ортоной автономно хошуунуудтай, 2 миллион 390 мянган 31 үндэһэ яһанай зон ажаһуудаг. 11 миллион 860 мянган гектар бэлшээри дээрэ 1300 янзын ургамалнууд сэсэглэнэ.

Эндэ мал ажал илангаяа ехээр хүгжэнхэй. Гадна модо бэлэдхэлгэ горитой хүгжэлтэ абаһан байха юм. Онсолходо, 1988 ондо 100 миллион шахуу кубометр модо тус аймаг үгөө, 580 мянган гектар газарта шэнэ модонуудые һуулгаа. Хүлэн-Бүйрэй тала дайда ангуудаар баян, газар доронь ашагта малтамалнууд нилээн элбэг. Жэшээлхэдэ, шулуун нүүрһэнэй нөөсэ 100 миллиард тонно боломоор гэжэ багсаамжалагдана.

Тус аймагай онсо илгаань гэхэдэ, эндэ уһа, мүрэнүүд, нуур, сөөрэмүүд айхабтар элбэг юм. Аймаг соо 3000 гаран гол, мүрэнүүд, 500 гаран нуурнууд бии. Тэдэнэй эгээл томо болон мэдээжэнүүдынь Нуньцзян, Аргунь мүрэнүүд, Хулун-нуур (Далай-нуур) болоно. Жэл соо эндэ 10 мянган тонно загаһан, 200 тонно сагаан креветкэнүүд баригдадаг юм.

Харин аймагай нэрэ тухай хэлэхэ болоо һаа, хоорондоо Урсун мүрэнөөр холбоотой Хүлэн-нуур Бүйр-нуур хоёр бэе бэедээ дурлаһан хоёр залуу зон гэжэ тоологдодог байгаа. Тиигэжэ тус аймаг Хүлэн-Бүйр гэжэ нэрлэгдэдэг болонхой.

Хайларта бидэнэр үглөөгүүр хүрэжэ ерэбэбди. Тиихэдэмнай манай Буряад орондо нёдондо айлшалһан Хитадай Арадай Республикын габьяата артистка буряад угсаатан Нумаагай нүхэр дагуур угсаатан Аюула бидэнэрые угтажа байба. «Хайлар» гостиницада байрлаад, тус хототой танилсабабди. Эмин-голоор хоёр хуби болгогдоһон тус хотодо 100 мянга гаран зон ажаһууна.

1752 ондо баригдаһан хүүргэ дээгүүр гаража, Эмин-голоо дабаад, хуушан хото соогуур ябахадамнай, япон эзэмдэгшэдэй байһанай мүр сараа хаа хаанагүй мэдэрэгдэнэ. Харин Аюула Нумаа хоёрой байдаг гэрэй хажууда япон тагнуулай управлени түрмэгээ байрладаг байһан байба. «Эндэ ороһон хүн амиды мэндэ гарадаггүй байгаа даа», —гээд Аюула хэлээ һэн.

Хайларта удаан байгаагүймнай голхоролтой һэн. Тиигэбэшье эндэ ажаһуужа байһан буряад угсаатантаяа уулзангүй ябаха аргагүй байһамнай эли һэн. «Хүлэн-Бүйрэй үдэрэй һонин» газетын парткомой секретарь Тайшан, дид-дарганар Эрдэни, Сун Пэнчэн, корреспондентнүүд Сумбур-уула, Эрдэни-сан гэгшэд бидэнэрые угтажа, хубиин такси хүлһэлжэ абаад, Баруун-Шэнэхээнэй сомондо абаашажа, буряад угсаатанартай танилсуулаа, золгуулаа.

Баруун-Шэнэхээндэ гурбан мянгаад буряадууд ажаһууна. Гол түлэб Агаһаа ерэһэн зон эндэ байрлан нютагжанхай. 200-гаад үрхэтэ айлай ажаһуудаг Баруун-Шэнэхээн тосхон тус сомоной түб болоно. Зүүн-Шэнэхээн, Модон-Шулуун гэжэ үшөө хоёр сомондо буряад угсаатан ажаһуудаг байна. Бүхы дээрээ 6 мянга гаран буряадууд эндэ ажаһуудаг ааб даа.

Баруун-Шэнэхээнэй магазиниие даагша Сэргэлэнэй гэр соо олон зон сугларба. Нумаа бидэнэрээр ерэлсэбэ. Гадна Үбэр-Монголой арадай түлөөлэгшэдэй Ехэ суглаанда буряадуудые түлөөлдэг Буда, Баруун-Шэнэхээнэй сомоной түрүүлэгшын орлогшо Дэлгэр болон бусадтай һонирхолтой хөөрэлдөө үүсхээбди, буряад шүлэеэ уужа, одоол сэдьхэлээ ханаабди даа.

Баруун-Шэнэхээнэй буряадууд 1982 онһоо хойшо хубиин ажахы эрхилнэ. Гол түлэб яһалал барагаар ажаһуудаг юм байна. Малаа хараад, нютаг нуга сооһоо саашаа ехээр гарангүй ажаһуудаг хаш. Дээдэ эрдэм мэдэсэтэй зониинишье хомор. Дээдэ һургуулинуудта ороходо хүндэ гээд хэлээ һэн.

Дунда шадалтай буряадууд 100—200 хони, ямаатай, 20—30 үхэр, сартай, 10—20 толгой адуутай байна. Тэжээл болохо талха таряанай зүйл, элдэб ургамалнуудые тариха талаар ажал ябуулагдадаг болонхой юм. Тиигээгүй һаа, бүхэли жэл соо бэлшэжэ ябадаг мал байгаалиин оршон байдалһаа горитойгоор дулдыдадаг байна бшуу.

Мүнөө Совет орон соо ажаһуужа байһан түрэл гаралтаяа

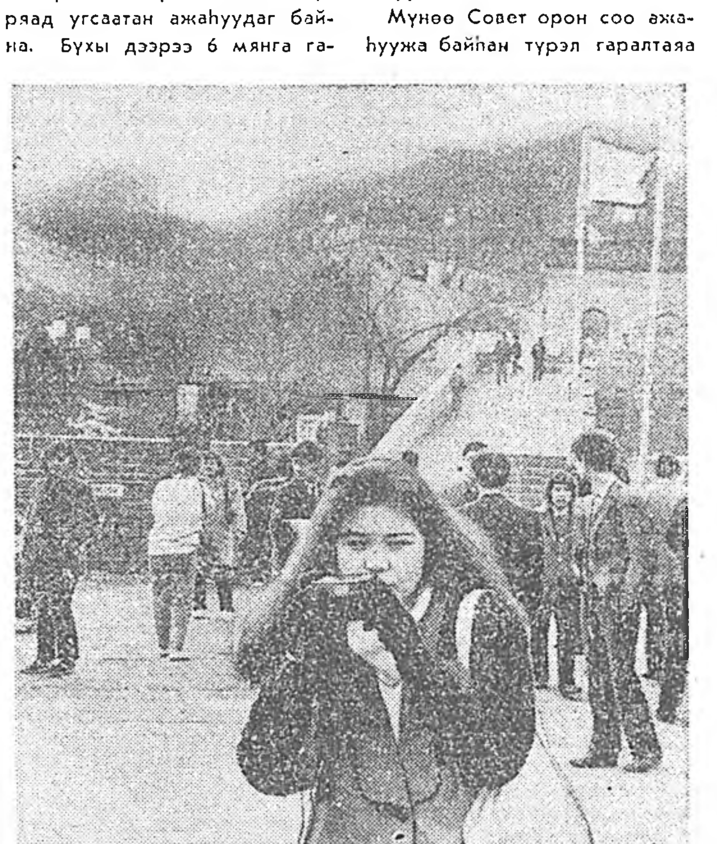

уулзаха арга боломжотой болоһондоо айхабтар баяртай байһан тухайгаа эзэднай мэдүүлнэ. Нэрээшье уласхоорондын байдалай дулааһан, һайжарһаниинь иигэжэл бодото дээрээ харагдана гээд дахинаа һанаа бэлэйб.

Уулзалгамнай тон богони байгаа. Тиимэһээ үглөөдэрынь 11 сагта поездо һуугаад, таба-зургаан час соо ябаһанайнгаа удаа Манжуур станцида хүрэжэ ерээ бэлэйбди. Эндэ бага үндэһэ яһатанай хэрэг эрхилхэ управлениин худалдаа наймаанай кампаниин дарга Сүхэ гуай, тэрэнэй орлогшо Го Шаньдоу гэгшэд бидэнэрые угтаа.

Удаань Манжуур хотын дарга Түмэр-бага бидэнэртэй уулзажа, совет-хитад харилсаа холбооной саашанхи хүгжэлтэдэ Манжуур хотын онсо һуури эзэлхэ байһан тухай хөөрэбэ. Тиихэдээ Сүхэ гуайн толгойлдог худалдаа наймаанай кампаниин бии болгогдоһон ушар эндэ онсо удха шанартай гэжэ мэдээсэбэ. Нэн түрүүн худалдаа наймаанай талаар сэхэ харилсаануудые Советскэ Союзда тогтоохо зорилго урдань табигданхай юм ха.

Манжуур хотодо 100 гаран мянган хүн ажаһууна. Тэрэниие тойроод, 67 мянган шахуу гектар бэлшээри бии. Гадна эндэхи Залай-Нуурай нүүрһэнэй уурхайда жэл соо 2,7 миллион гаран тонно түлишэ малтагдажа абтадаг байха юм.

Энэ хото хилэ шадарай хото. Тиимэһээ 30 гаран оронтой Хитадай хэдэг худалдаа наймаанай түбүүдэй нэгэн болоно гээд тэмдэглэхэ шухала.

Манжуурта нэгэ хоног, бидэнэр саашаа ябаха гэлсэбэбди. Тиихэдээ совет-хитад хилые машинаар гаталха болообди. «Тойота» машинада һуугаад, хилэдэ дүтэлжэ ябахадаа, Хитад орон соо уулзаһан, танилсаһан һайн һайхан сэдьхэлтэй зон тухай һанажа ябаа һэмди. Гадна эдэ үдэрнүүд соо манай гартаа барижа һураагүй хитад эдеэнэй хоёр модо һанаандаа оруулаад, монгол нүхэдэй оложо үгэһэн һэрээ халбага хоёрые буряад нүхэдтөө Хайларта үгэһэнөө һанаандаа оруулбаб. Бэһэшье элдэб юумэн ухаанда орохо байна даа.

Удангүй Хитад иероглифуудаар ягаарһан арка доогуур гараад, зуугаад метр ябажа, «СССР» гэһэн томо үзэгүүдэй хажууда ошоод тогтобобди. Шлагбаумай саада тээ ногоон фуражкатай хилын харуулшан бии болоод, нютагаа бусабабди гээд одоо мэдэрээ һэмди...

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Найрамдалай сүмэ. 2. «Таниие буулгахам гү!» 3. Хитад шабганса.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

УЛАСХООРОНДЫ... ШЭНЖЭЛ...

ЧСФР: РЕФОРМЫН АСУУДАЛНУУД ТОДОРХОЙЛОГДО...

Орон дотор экономическа реформо бэелүүлгэ удаарна, энээнэй гол шухала асуудалнуудые үсөөн хүнүүд лэ шиидхэнэ гэһэн шүүмжэлэл ЧСФР-эй олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд һүүлэй үедэ хэһэн байна. Правительство энэ шүүмжэлэлые анхаржа, экономическа реформын бэелүүлгэ тушаа асуудал тусхай заседани дээрэ хаража үзэбэ. Тиихэдээ тус реформын гол зорилго гэхэдэ, ороной ажахын бүхы секторнүүд дэлгүүрэй экономикодо орохо ёһотой юм гээд онсологдобо. Энэ хадаа саашадаа ЧСФР-эй экономикые хүгжэнги гүрэнүүдэй экономикотой дүтэрхы болгоходо, мүн дэлхэй дээрэ Чехо-Словакиие мэдээжэ болгоходо үндэһэ һууринь байха юм гэжэ тоологдоно.

Правительствын заседаниин һүүлээр пресс-конференци үнгэргэгдэбэ. Эндэ экономическа асуудалнууд тушаа һанамжаяа премьерэй орлогшонор, министрнүүд хэлэһэн байна. Энэ жэлэй дүүрэтэр лэ экономикые хубилгаха талаар түсэб хараалагдаба гээд правительствын түрүүлэгшын орлогшо В. Валеш мэдүүлбэ. Орон дотороо байдалые муудуулжархихагүйн, олониитын правительстводо этигэхээ болижорхихогүйн тула хубилгалгын хүдэлмэри хараалагдаһан болзорто бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй. Тиихэдээ саарһан мүнгэнэй үнэ унагаахагүй гэжэ оролдохо, зөөри тушаа асуудалда шэнээр хандаха, хубиин ба акционерно предприятинуудые бии болгохо тухай хэлсэгдэһэн байха юм. Саашадаа гүрэнэй зөөри гэшэ хубилгагдахаар, харин гүрэнүүдэй мүнгэ зөөри орон дотор үргэнөөр ашаглагдахаар хараалагдаба.

Чехо-Словакиин крона хадаа хаанашье андалдахаар болгохые тус реформо хангаха юм. Тиин экономическа субъ... хэн валюта абажа шадаха эрхэтэй б... байна. Энэнь тэдэнэртэ промышленн... хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ, орш... ронхи байгаалиие хамгаалгада нүлөө... хэ юм. Гадна шэнэ эрхэ байдалда т... дэнь таарамжатай арга боломжо... олгохо байна бшуу.

Түүхэй эд болон түлишын, элш... нөөсэнүүдэй сэн хубилгагдаха. Эд... худалдалгада ба хүн зоной хэрэглэ... дые хангаха талаар үгтэдэг мүнг... саашадаа һомологдохогүй байна... орондо ороной эрхэтэн бүхэндэ г... ень харюулхаар нэмэлтэ мүнгэ з... тэхэ юм. Хүн зониие ажал хүдэл... хангалга, ороной социальна пол... нээр харагдажа үзэгдэхэ байна.

Экономическа реформын түрүү... хам хадаа һүүлэй 40 жэлэй түрш... дэһэн алдуу эндүүнүүдые дабаха,... дые сүлөө гуримаар тогтоолго... гэжэ финансын министр В. Клаус... лэбэ. Ерэхэ жэлдэ иимэ гүрим э... доход юм. Гэбэшье байгша оной... нэгэнһээ сэнгүүд хубилгадажа эх... на. В. Клаусай мэдүүлһэнэй ёһоор,... зөөриие хубиин болголго хадаа хэ... гараха юм. Түрүүшээр национализ... шэ болюулагдажа, гүрэнэй олони... приятинууд гүрэнэй акционерно б... болгогдохо юм. Саашадаа энэнь... болохо байна.

Боложо байһан экономическа ху... тануud хадаа дэлгүүрэй экономикодо... хо арга боломжо олгоно гээд пра... ствын түрүүлэгшын орлогшо В. Д... тэмдэглэбэ.

ПЕНДЖАБ: АМГАЛАН ТАЙБАНИИЕ САХИ...

Индиин штадуудай нэгэн болохо Пенджабта хүндэ хүшэр байдал тохёолдонхой. Сикх сепаратис эмхинүүд Пенджабай түб хото Амритсарада буу зэбсэг хэрэглэһэн, олон хүнүүдые шархатуулһан, алаһан байна. Иимэ үйлэ хэрэгүүдээр тэдэнэр «сэнхир хүхэ одон» гэжэ алдаршаһан операциин үнгэргэгдэһэнһөө хойшо зургаан жэлэй ойе тэмдэглэбэ ха юм. Ушар юуб гэхэдэ, 1984 оной июлиин 6-да Амритсара хотодо оршодог Алтан һүмэ гээшые Индиин сэрэгшэд добтолон абаа бэлэй. Энэ хадаа сикхнүүдэй тахидаг һүлдэ тэмдэгынь юм. Харин тэрэниие экстремистнүүд Пенджабай урдапаа тэмсэдэг хүсэнүүдэй түб болгоһон байгаа ха юм.

Амритсарада үймөө үүдхэлгэдэ сикх экстремистнүүд залуушуулые олоор хабаадуулһан байна. Акали гэнэн сикх партиин Манна бүлэгэй секретарь Чанан Синг Сидху гэгшын мэдүүлһэнэй ёһоор, залуушуул сикхүүдые конституционно эрхэнүүдые сахигшад мүн гээд тоолоно бшуу. Мүн тэдэнэрые Пенджабай эрхэ сүлөөгэй, өөһэдын мэдэлтэй болохын түлөө тэмсэгшэд гэжэ мэдэрнэ. Хэдэн жэлэй туршада Пенджабта Индиин сэрэгүүд байрлана, Штадай хуулита правительство тараагданхай. Һунгалтын дүтэлхэдэ, түбэй засаг эндэхи байдалые шахардуу шанга болгодог заншалтай. Полициин тэдхэмжээр ажамидардаг бандидууд хэрэгтэй болоходонь буу зэбсэг хэрэглэдэг. Тиихэдэнь экстремистнүүд толгойгсо үргэбэ гэһэн шалтаг дурдаад лэ сүлөөтэ һунгалта үнгэргэхэ арга боломжо олгогдобогүй гээд соносхогдодог гэжэ Чанан Синг Сидху хөөрэнэ.

Пенджабай эгээл хүлгөөтэй Тарн-Тарин округой полициин комиссар Ситтарам Раттан гэгшэ тэрэнэй хэлэһэниие буруушаана: — Юунэй түлөө полици шэнэ бандануудые эмхидхэбэ гэшэб, энэ штадай байдал тон шахардуу шанга ха юм. Ганса энэ округто үнгэрһэн жэлдэ, мүн байгша оной май болотор манай 129 солдат ба офицернүүд алуулаа. Пенджабта һунгуулиин үнгэргэгдөөгүй ушарта бидэ гэмтэй бэшэбди. Хэн гэмтэй юм, мэдэнэгүйб. Би солдат ха юмбиб, эндэ аюулгүйн байдал сахиха, бандануудые үгы болгохо гэһэн захиралта дүүргэнэб.

Бидэнэй Амритсар хото бусахада оройшог болоһон одо мүшэд яларһан байгаа бэлэй. Харгын хоёр хажуугаархи һууринуудта хон жэн. Олохон гэрэй сонхонууд гэрэл туяа сасахагүйгөөр хаалтатай... сэрэгэй үеын байдал һануулна. Харг... рэ полициин хүдэлмэрилэгшэдые... данагүй. Үдэшэ болоходо, солдаты... казармаһаа гарадаггүй хэбэртэй.

Пенджабта һүни, үдэршье амгалан б... даа. Хүн зоной олоороо сугларһан... дээрэшье, харгыдашье ябахадаа... до хүсэгдэжэ болохош,— гэжэ Амри... хотодо ажаһуудаг Харчарана Сингх... бэлэй.— Тиихэдэ политикада хабаат... али үгы гүш гэжэ хэниишье һонир... гүй. Сикхүүдэй гү, али правительс... рэгүүдэй һомонһоошье хосоржо бол...

Уулзалгынгаа удаа хэдэхэн үдэр... һэн хойно Харчарана Сингх алуулаһ... экэ дуулаа бэлэйбди. Тэрэ банкын... мэрилэгшэ, гурбан үхибүүнэй эхэ... Сикхүүдэй ба правительствын сэрэ... хоорондо болоһон буудалдаанай у... рэнэй амии наһые һомон таһалҙ...

...Амритсарай түбэй госпиталь... дүүрэн. Эндэһээшье, тэндэһээшье... абяан дуулдана. Эндэ үбгэд, хүү... луушуулшье олон. Таһалгын тэг... бигдэһэн оронэй дэргэдэ хүнүүд с... сугларанхай. Эндэ душоод наһанай... хэбтэнэ. Тэрэ Гурмит Кур гээш... һая энэ эхэнэрые асараа юм. Экстре... нүүдэй полициинхидтэй буудалдааны... энэ эхэнэр үйлсэдэ һомондо... Үбшэн үхибүүндээ эм абаашажа... лэй. Нюрганиинь ехээр гэмтээ. Амиды... хэл юм бээ, теэд хүл дээрээ... бодожо шадахагүйл даа,— гэжэ... Сатья Киран Капур хэлэнэ.

— Энэ алишье талаадань хэрэгүй... та тэмсэлые болюулхаар саг ер... гээд Сикх һүмэнүүдэй 1 (гурдвар... хүтэлбэриин комитедэй секретарь... жит Сингх Калькатта хөөрэнэ.—... түлөө амии» гэһэн политикые хоё... хид баримтална. Тиимэһээ хүнэй ш... хархаһаа ондоо юумэн эндэ үгы. Пе... та тохёолдоһон шахардуу байдалые... хын тула хоёр талынхид хэлсээнүүд... гэргэхэ ёһотой. Үгэ андалдаанай, бэ... дээ буулта хэһэнэй ашаар лэ амгал... дал эндэ тогтоогдохо болоно бшуу... ниие сикхүүдэй түлөөлэгшэд, ороной... хиргаанай хүдэлмэрилэгшэд ойлгото... той.

Анатолий ШАПОВАЛО...
Артем ЯРИКО...
(ТАСС)

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Буряадай партийна организациһаа КПСС-эй XXVIII съездэдэ делегадуудаар һунгагдагшадтай общество шэнжэлэгшэ эрдэмтэд уулзаба. Уулзалга дээрэ делегадуудай олон тоото асуудалнуудта эрдэмтэд харюусаһан, КПСС-эй үзэл сурталай болон эмхидхэлэй хүдэлмэри, областной партийна организациин шиидхэхэ асуудалнууд болон Россин коммунис партиин эмхидхэгдэһэн тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэһэн байна.

«Партийна ажабайдал: съездын урдэ тээ мүндэлһэн һанамжа» гэһэн ниитэ гаршаг доро коммунист Ф. Анучинай «Юундэ этигэхэ болонобибди?» гэһэн статья тухай... «Орёо үе сагта ажа... Хубилган шэнэдхэлгэ б... ществиемнай хүгжөөг... дань шүтэжэ, этигэжэ... үзэл бодолнай зайр... гөөр шүүмжэлэгдэнэ, Т... нэ юумэн моксойжо... гүй. Иимэ үе сагта а... да хүндэ байна. Мүнөө... хэлсэгдэжэ байһан... ЦК-гай Платформо д... болохо юумэн ойлго...

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Больница на окраине города»—20 серитэй уран һайханай фильм. 14-дэхи, 15-дахи сери. 11.30—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Ирландиин ба Англиин суглуулагдамал команданууд. 12.30—Хүүгэдтэ дамжуулга. 13.30—Время. 14.10—Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд. 17.30—Время. 18.00—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Англиин ба Ирландиин суглуулагдамал команданууд. 20.15—«Фиеста Филиппина» ансамблиин концерт. 20.45—Харгын аюулгүй байдалые сахиха талаар телерадиопрограммануудай бүхэсоюзна I конкурсын шанда хүртэһэн дамжуулга. 21.15—Хүгжэмшэд хүгжэм тухай. 22.00—«Больница на окраине города»—20 серитэй уран һайханай фильм. 16-дахи сери. 23.00—Время. 23.30—Шухала асуудалаар хөөрэлдөөн. 23.40—Надежда Чепрага дуулаха. 00.05—Литературна уран һайханай «Үгэ» программа. 02.05—Шэнэ һонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Коста-Рикын ба Шотландиин суглуулагдамал команданууд. 10.15—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Англиин ба Ирландиин суглуулагдамал команданууд. 11.30—Ритмическэ гимнастика. 12.00—«Расмус - бродяга» — үхибүүдтэ фильм. 1-дэхи сери. 13.05—Кусководохи ород хүгжэмэй телефестиваль. 13.40—«Государственная граница»—телефильм. 5-дахи фильм—«Год 41-й», 1-дэхи сери. УЛААН-ҮДЭ. 17.05—Киносчерк. 17.15—Шэнэ һонин (буряадаар). 17.35—«Горящие пески»—баримтата фильм. 19.05—Байгал. 19.25—«Белые ли пятна истории?»—баримтата фильм. 20.05—Байгалай үмэнэхи газар дээрэ. 20.45—Индустриальна техникумдэ орогшодто соносхол. МОСКВА. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—Мэдээсэлэй программа. 23.45—Футболоор дэлхэйн чемпионат. Бельгиин ба Үода Корейн суглуулагдамал команданууд. 02.00—Мэдээсэлэй программын үргэлжэлэл.

Кино... Театрнууд...

Театр оперы и балета Гастроли Красноярского... ра муз. комедии. «Ме... Имеретии»— в 19.

«Дружба»
«На златом крыльце с... — в 10, «Черная роза... лема печали, красная... эмблема любви» (2 с.)... 15, 18-10, 20-50.

«Прогресс»
Красный зал —«Авария... мента»— в 9-30, 11-30,... 15-30, 17-30, 19-30, 21...
Зеленый зал —«Имя... (2 с.)— в 10, 12-40, 15... 10, 20-40.

«Родина»
Мультфильмы — в 10,... «Ситара» (2 с.)— в 11... 18-10, 20-50.

«Октябрь»
«Да здравствует Серв... 9-40, 14, «В городе Со... ные ночи» (2 с.)— в 11... 30, 18-10, 20-30.

«Восток»
«Морской бой»— в 15... рем Степана Гусляко... 17, 19, 21.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө 46-дахи мүрысөөе угтуулан

ГУША ГАРАН ЖЭЛЭЙ ТҮҮХЭТЭЙ

Буряад орондо дүрэ буляалдалгын барилдаан гуша гаран жэлэй урда тээ хүгжөөгдэжэ захалаа һэн. Спортын энэ зүйлөөр республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн 1962 ондо үнгэргэгдэһэн юм. Энэ үе соо Буряад орондо 200 шахуу спортын мастернууд, уласхоорондын классай спортын 9 мастер, СССР-эй спортын 1 габьяата мастер һурган бэлдэгдээ. Автономито республика, область, хизаар бүхэнэй иимэ үрэ дүнгүүдээрээ һайрхажа шадахагүй байһаниинь элитэ.

Буряад орондо дүрэ буляалдалгын барилдаанай отделенинүүдтэй 20 гаран хүүгэдэй спортын һургуулинууд хүдэлнэ. Эндэ 100 гаран тренернүүд ажалладаг, 6 мянган шахуу спортсменүүд һорилго хэдэг байна. Эдэ үрэ дүнгүүд манай республика дотор спортын энэ зүйлэй яһала үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байһые элирхэйлэн харуулна.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар манай республика дотор түрүүлэн ургажа гараһан СССР-эй спортын мастернууд Василий Гармаев, Нима Ивахинов гэгшэд спортын энэ зүйлөөр элитэ мэдээжэ мэргэжэлтэд болонхой. Мүнөө Буряад ороной суглуулагдамал командын ахалагша тренер Олег Алексеев түрүүлэн уласхоорондын классай спортын мастерай норматив дүүргээ һэн. Борис Будаев СССР-эй спортын габьяата мастерай нэрэ солодо түрүүлэн хүртэһэн намтартай. Геннадий Баймеев — РСФСР-эй габьяата тренерэй, Геннадий Махутов СССР-эй габьяата тренерэй нэрэ зэргэдэ түрүүлэн хүртэһэн байгаа. Барилдаанай мэргэжэлтэд сооһоо Анатолий Саганов РСФСР-эй физическэ культурын габьяата хүдэлмэрилэгшын нэрэ солодо мүн лэ түрүүлэн хүртэбэ.

Михаил Елбаскин — эдиршүүлэй дундаһаа, Борис Будаев — залуушуул сооһоо, Олег Алексеев ахашуулай дундаһаа түрүүлэн Россин Федерациин чемпионууд болоо һэн. Борис Будаев хадаа залуушуулай болон эрэшүүлэй дундаһаа СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ мүн лэ түрүүлэн хүртэһэн юм. Олег Алексеев Буряадай барилдаашадай дундаһаа түрүүлэн Европын чемпион болоо һэн.

Мүнөө үедэ хүдөөгэй 15 райондо, спортын бүхы бүлгэмүүдтэ, клубуудта, арадай эрдэм һуралсалай захиргаанай хүүгэдэй спортын 7-дохи һургуулида дүрэ буляалдалгын барилдаан хүгжөөгдэнэ. Тиигэжэ дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Буряадай АССР-эй суглуулагдамал командада халааниие бэлдэнэ.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар эдиршүүлэй бүхэсоюзна мүрысөөн үнгэргэгдэдэг. Советскэ Союзай Герой И. В. Балдыновай дурасхаалда зорюулагдаһан мүрысөөе энэ талаар дурдажа болоно. Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ эдир хүбүүд эндэ барилдаанай һургуули гараһан байгаа. Удаань тэдэнэр залуушуулай бүлэгтэ гаража, ВЛКСМ-эй обкомой шандо хүртэхын түлөө мүрысөөнүүдтэ хабаадана. Тиихэдэ хүршэ Монголой Арадай Республикын барилдаашад мүн лэ хабаададаг юм.

Буряад ороной барилдаашад спортын бүлгэмүүдэй, клубуудай мүрысөөнүүдтэ, республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө нааданuудта хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлдэг байна. «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэдэг заншалтай.

Буряад орондо дүрэ буляалдалгын барилдаае хүгжөөлгын шатанууд тобшохоноор иимэл ха даа.

В. СЫДЕЕВ.

Республикын хүдөөгэй зунай спортын нааданууд

ТҮГЭСХЭЛЭЙ ШАТАДА ГАРАБА

Буряадай АССР-эй хүдөөгэй зунай спортын табадахи наадануудай түгэсхэлэй мүрысөөнүүд июниин 21-һээ 24 болотор Баргажанай районой түбтэ үнгэргэгдэхэ юм.

Хүдөөгэй спортын наадануудай программада арба гаран зүйл ороно. Тиин хэдэн зүйлөөр, тусхайлбал, футболоор, волейболоор, городки шэдэлгээр кустовой мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ, түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха команданууд элирүүлэгдэбэ.

Манай республикын зүүн-хойто районуудай суглуулагдамал командануудай дунда мүрысөөн Баунтын районой түб Багдарин тосхондо боложо, Хэжэнгын районой футболистнууд илалта түйлажа, эрхим зургаанай тоодо оробо.

Волейболоор шэлэн абалгын мүрысөөн һонирхолтой, шанга тэмсэлдэ үнгэрөө. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа нёдондо жэл илалта түйлаһан Хойто-Байгалай районой команда, Захааминай, Муйска, Хэжэнгын, Прибайкалиин, Хяагтын, Кабанскын районуудай түлөөлэгшэд, мүн зунай наадануудые эмхидхэхэ Баргажанай районой түлөөлэгшэд эхэнэрнүүдэй дундаһаа энэ нэрэ хүндэдэ хүртэһэн байгаа.

Эрэшүүл сооһоо Сэлэнгын, Прибайкалиин, Захааминай, Муйска, Хэжэнгын, Баргажанай Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй районуудай түлөөлэгшэд түгэсхэлэй шатада гараһан байха юм.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства —2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-26; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров — 2-67-81; корректорская —2-33-61; выпускающие —2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск —55-6-99, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79. п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия —2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана респуб... канской типографией Госком... издата Бурятской АССР ... ректор 2-40-45
Н-00399. Заказ 134.